

Razvoj kulturno kreativnih projekata s naglaskom na sektor knjižnica - Analiza studije slučaja Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo

Drmić, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:926239>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMET
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ
MENADŽMENT U KULTURI I KREATIVNIM INDUSTRIJAMA

TOMISLAV DRMIĆ

RAZVOJ KULTURNO KREATIVNIH PROJEKATA
S NAGLASKOM NA SEKTOR KNJIŽNICA –
ANALIZA STUDIJE SLUČAJA GRADSKE
KNJIŽNICE I ČITAONICE ĐAKOVO

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:
DOC. DR. SC. MARTA BORIĆ CVENIĆ

OSIJEK, 2024.

SAŽETAK

Kulturna i kreativna industrija fenomen je nastao na temeljima globalizacije, digitalizacije i diseminacije informacija. Temelji se na znanju i inovativnosti, a vrijednost proizlazi iz autorskih prava. Temelj je kulturne i kreativne industrije u kulturnoj industriji gdje knjižnice, muzeji i druge baštinske ustanove čine poseban sektor. Povezana je s kreativnom industrijom putem ekonomije kulture, kulture medija, sociologije kulture te političke ekonomije. Knjižnice su bitna karika između kulturne i kreativne industrije te obrazovnih institucija i drugih partnerskih ustanova. Poseban osvrt dan je na primjeru Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo koja je posljednjih godina nositelj kvalitetnih kulturnih i kreativnih događanja u gradu Đakovu. U prvom dijelu pojasnit će se povijesni razvoj kulturne i kreativne industrije, dodirne točke kreativne i kulturne industrije te same knjižnice prema vrsti i podjelama, ulogama u društvu i standarde propisane od nadležnih institucija. U drugom dijelu govorit će se o kulturnom razvoju grada Đakova, povijesti Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo te ulozi same knjižnice u društvu.

KLJUČNE RIJEČI: Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, knjižnice, kreativna industrija, kulturna industrija, narodne knjižnice

ABSTRACT

The creative industry is a phenomenon created on the basis of globalization, digitization and information dissemination.

It is based on knowledge and innovation and the value comes from copyright. The foundation of the cultural and creative industry is in the cultural industry where libraries, museums and other heritage institutions form a special sector.

It is connected to the creative industry through cultural economics, media culture, cultural sociology and political economy.

Libraries are an important link between the cultural and creative industry and educational institutions and other partner institutions.

We provide a special review and analysis of the work on the example of the Đakovo Public Library, which has been the bearer of the quality of cultural events in the city of Đakovo in recent years.

In the first part we will explain the historical development of the creative industry, the points of contact between the creative and cultural industries and the library itself, according to its type and divisions, roles in society and the standards prescribed by the authorities institution. In the second part we will talk about the cultural development of the city of Đakovo, the history of the Đakovo Public Library and the role of the Library itself in society.

KEY WORDS: creative industry, cultural industry, Đakovo Public Library, libraries, public libraries

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Tomislav Drmić potvrđujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Razvoj kulturno kreativnih projekata s naglaskom na sektor knjižnica – analiza studije slučaja Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo“ te mentorstvom doc. dr. sc. Marta Borić Cvenić rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 18. rujna 2024. godine

Potpis

Sadržaj

1.	UVOD	2
2.	METODOLOGIJA RADA	3
2.1.	PREDMET ISTRAŽIVANJA	3
2.2.	CILJ ISTRAŽIVANJA	3
2.3.	HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA	3
3.	RAZVOJ POTREBE ZA KULTUROM	4
3.1.	KULTURNI RAZVOJ NA LOKALNOJ RAZINI – PRIMJER GRADA ĐAKOVA	6
4.	ŠTO SU KREATIVNE I KULTURNE INDUSTRIJE	7
4.1.	POVIJESNI RAZVOJ KULTURNIH I KREATIVNIH INDUSTRIJA	9
4.2.	SEKTORI KULTURNE I KREATIVNE INDUSTRIJE	10
4.3.	KULTURNA I KREATIVNA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ	12
5.	RAZVOJ KULTURNO-KREATIVNIH PROJEKATA U KULTURI	15
5.1.	KNJIŽNICE	17
5.2.	PROJEKTI I PROGRAMI U KNJIŽNICAMA	18
5.3.	KNJIŽNICE U KONTEKSTU KULTURE	20
5.4.	VRSTE KNJIŽNICA	21
5.5.	NARODNE KNJIŽNICE	23
5.6.	KNJIŽNIČNO OSOBLJE	25
5.7.	POZITIVNI PRIMJERI RAZVOJA PROJEKATA U KULTURNIM I KREATIVNIM INDUSTRIJAMA NA PRIMJERU ODABRANIH KNJIŽNICA	26
5.7.1.	Gradska knjižnica Rijeka	26
5.7.2.	Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica	27
5.7.3.	Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac	28
5.8.	IZAZOVI KNJIŽNICA U BUDUĆNOSTI	28
6.	GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA ĐAKOVO	31
6.2.	FINANCIRANJE KNJIŽNICE	33
6.3.	KNJIŽNI FOND I STRUČNA OBRADA	35
6.4.	PRIMJERI IZ PRAKSE	36
6.4.1.	NABAVA KNJIŽNE I NEKNJIŽNE GRAĐE	36
6.4.2.	Knjiga <i>Drvolaši</i>	37
6.4.3.	MONOGRAFIJA <i>DUBRAVKO MATAKOVIĆ</i>	38
6.4.4.	MONOGRAFIJA <i>DUBRAVKO MATAKOVIĆ</i> – DRUGO NEPROMIJENJENO IZDANJE	38
6.5.	PROGRAMSKE AKTIVNOSTI	39
6.5.1.	Diskurs: parlaonica za mlade	39
6.5.2.	Dan za mentalno zdravlje	40
6.5.3.	Pričolovka	40
6.5.4.	Fotonatječaj	41
6.5.5.	Opremanje multimedijalnog odjela	41
6.5.6.	Slavonski Hogwarts	42
6.5.7.	Filmski ponedjeljak	42
6.5.8.	Iz knjige na stol	42

6.6. NEUSPJEŠNI PROJEKTI	43
6.6.1. Knjiga nadohvat ruke	43
6.6.2. Aneks zgrade	46
7. ZAKLJUČAK	48
8. POPIS LITERATURE:	49
9. POPIS TABLICA	52
10. POPIS SLIKA	52

1. UVOD

U razvoju kulturnih i kreativnih industrija veliku ulogu imale su knjižnice. S muzejima i drugim baštinskim ustanovama čine zaseban sektor u kreativnoj industriji te su svojom ulogom u društvu, stručnim radom te promicanjem i popularizacijom svojih aktivnosti utjecale na društvene promjene i trendove. Industrijskim i poljoprivrednim razvojem stvorile su se mogućnosti skladištenja resursa, energije i zapošljavanja velikog broja radne snage. U tim uvjetima sigurnosti kultura je dobila zamah i ispunila je društvenu prazninu koja se pojavila kao potreba. Sama je kultura društvena nadgradnja i postala je naša svakodnevnica. Uvelike utječe na naše živote te je povećana potreba za konzumacijom takve vrste sadržaja. Spojem ekonomske znanosti i kulture dobiva se kulturni sadržaj koji je različit, prepoznatljiv, ali i vrijedan. Vrijednost takvog sadržaja proizlazi iz svih autorskih ili patentnih prava. Vrijednosti kreativnih industrija procjenjuju se u ogromnim iznosima te su poticaj za daljnji razvoj kreativnosti i svih pratećih sektora potrebnih za rad kreativnog sektora. Ako knjižnice nisu bile prvi pokretač razvoja i transformacije kulturne industrije u kreativnu industriju, onda su sigurno bile jedan od glavnih mehanizama pretvorbe. Poseban osvrt bit će na rad Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo kao nositelja kvalitete na kulturnoj sceni grada Đakova te kulturno-kreativni projekti u njihovoj organizaciji.

2. METODOLOGIJA RADA

Znanstvene metode koje su korištene u ovom radu su: analiza, sinteza, analiza sadržaja te komparativna metoda. Rad je baziran na istraživanju dostupne znanstvene i stručne literature, službenih dokumenata, financijskih izvještaja, izvještaja o radu i drugih izvještaja Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo.

2.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet je istraživanja kulturna i kreativna industrija, sektor knjižnica i njihova uloga u 21. stoljeću. Poseban fokus stavljen je na analizu rada Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo i projekte u organizaciji knjižnice koji su dio kulturno-kreativnih industrija.

2.2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga rada istražiti ulogu knjižnice u lokalnoj sredini te prilagodbu knjižnica na dinamične promjene i trendove koje donosi 21. stoljeće. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo posljednjih je nekoliko godina promijenila politiku rada i u fokus primarno stavila korisnika.

2.3. HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA

Na primjeru Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo nastojat će se potvrditi ili opovrgnuti hipoteze:

H0: Knjižnice opstaju u 21. stoljeću proširenjem usluga, sadržaja i prilagodbom potrebama društva u čemu im pomažu kulturno-kreativni projekti kao ključni elementi kulturnih i kreativnih industrija.

H1: Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo izvrstan je primjer uspješne knjižnice kojoj kulturno-kreativni projekti pomažu u radu i djelovanju u okruženju.

3. RAZVOJ POTREBE ZA KULTUROM

Istraživanje i poznavanje kulturnih potreba osnovni je zadatak svih ustanova u kulturi, a posebno knjižnica. Istraživanje kulturnih potreba prvenstveno je važno da bi se mogle planirati kulturne aktivnosti, programi i projekti s ciljem zadovoljenja kulturnih potreba korisnika, ali i zbog planiranja kulturnog razvoja. Kulturni razvoj ima svrhu razvoja novih kulturnih potreba i širenja kruga ljudi koji žele imati bogatije i raznovrsnije kulturne težnje. Postoji više definicija kulturnih potreba i interesa, a prema Dragičević Šešić i Stojković (2013 : 20) vrste kulturnih potreba su:

- potreba za jezičnim izražavanjem i komunikacijom
- potreba za spoznajom, širenjem vidokruga
- estetske potrebe u svakodnevnom životu
- estetske umjetničke potrebe i stvaralačke potrebe.

Autori pod kulturnim potrebama podrazumijevaju one potrebe kojima se čovjek ostvaruje kao biće različito od svih ostalih i kao jedinstvena osoba u svom kulturnom i društvenom okruženju. Na taj način ljudi uspijevaju izraziti svoj identitet kroz umjetnost, običaje, jezik i vjerovanja, a pomaže i u oblikovanju slike o sebi i kako ih drugi vide. Samim time kultura obogaćuje individualni život pružajući prilike za umjetnički i intelektualni razvoj. Sudjelovanje u kulturnim aktivnostima potiče kreativnost, kritičko razmišljanje i emocionalni razvoj. Zbog povećane kulturne potrebe i raznovrsnosti sadržaja i aktivnosti, ljudi se okupljaju, druže i međusobno uvažavaju. Kako tvrde Dragičević Šešić i Stojković (2013 : 20) tako nastaje publika poštovatelja nečega ili nekoga. Publiku može sačinjavati veliki broj ljudi koji se ne poznaju i vjerojatno se nikada neće sresti. Unutar takvih skupina postoje i čvršći oblici povezivanja, a takve skupine nazivaju se aktivna publika. Takva publika je najpoželjnija za suradnju s kulturnim institucijama i ciljana je publika u poslovanju s institucijama. Aktivna publika pomaže kulturnim institucijama ne samo financijski, već i kroz promociju, povratne informacije, jačanje zajednice i potiče razvoj projekata i programa u kulturi. Održavanje i razvoj aktivne publike ključni su za dugoročni uspjeh i održivost kulturnih institucija. Kulturne potrebe razvijaju se od rođenja pa do kraja života, a formiraju se još prije polaska u školu. Kulturne institucije stvaraju projekte, programe i aktivnosti prilagođene djeci predškolskog uzrasta, školskoj djeci, tinejdžerima, studentskoj populaciji, srednjoj generaciji i

umirovljenicima. Projekti i programi sadržajno zastupaju interese svih grupa pojedinačno. Razvoj publike u kulturi u SAD-u na istom je tragu kao što su tvrdili Dragičević Šešić i Stojković. Osnovna je razlika po čemu se SAD razlikuje od tradicionalne kulture Europe liberalni model kulturne politike: „osnovna odlika ovog modela kulturne politike je proglašena neutralnost države u domeni kulture“ (Dragičević Šešić i Stojković 2013 : 29). Kultura je u privatnom vlasništvu i država ne utječe na njenu autonomiju. Institucije u kulturi prilagođavaju se promjenjivom umjetničkom svijetu u SAD-u, gdje se povećava broj malih neprofitnih i zajedničkih umjetničkih organizacija. U priručniku *A New Framework for Building Participations in the Arts* (McCarthy, F. K. i Jinet, K., 2001 : 2) autori tvrde da je povećanje broja umjetničkih institucija, posebno malih neprofitnih, dovelo do većeg sudjelovanja u kulturi, ali više kroz amaterske aktivnosti i medije nego kroz posjećivanje živih izvedbi. Institucije u kulturi veću su pažnju obratile na „stranu potražnje“ i veću društvenu prisutnost s ciljem privlačenja populacije koja nije tradicionalno sudjelovala u njihovim aktivnostima i kako bi proširili svoje tržište. Institucije u kulturi mogu povećati sudjelovanje na tri načina: širenjem postojeće publike, intenziviranjem angažmana postojećih sudionika i privlačenjem novih sudionika koji inače ne bi sudjelovali u kulturi. Svaka od ovih skupina zahtijeva različiti pristup i prema njima se postavljaju ciljevi razvoja. Studiju o razvoju publike *Study on Audience Development – How to place audiences at the centre of cultural organisations* izradila je Europska komisija 2017. godine. Cilj ove studije bio je istražiti razvoj publike u kulturi, a zaključke te studije uvrstili bi u program Kreativna Europa pomoću kojeg se financira razvoj kulture. Plan razvoja publike prema Bollo, De Milano i sur. (2017 : 8) usmjerava promjene u tri osnovne dimenzije: u samoj organizaciji, u umjetnicima i njihovoj produkciji te publikama i njihovim zajednicama. Isti autori prepoznali su tri kategorije publike: publika iz navike, u pravilu obrazovana publika s razvijenim ukusom; publika po izboru, publika koja rijetko sudjeluje u kulturi zbog životnog stila, nedostatka vremena ili financijskih sredstava i publika iznenađenja, ljudi teško dostupni ili nezainteresirani za kulturne aktivnosti zbog socijalne isključenosti, obrazovanja i pristupačnosti (Bollo, De Milano i sur. 2017 : 11). Strategija razvoja publike, ako je riječ o produbljivanju odnosa ili privlačenju nove publike, mora biti pomno isplanirana. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo u svom radu posebnu pažnju u razvoju kulturnih potreba i stjecanju kulturnih navika poklanja korisnicima u ranom djetinjstvu te samim time formira dugoročnu politiku stvaranja aktivne publike. Kao središta znanja i kulturnih aktivnosti, knjižnice snažno utječu na izgradnju aktivne i informirane publike jer kulturu čine dostupnom svima.

3.1. KULTURNI RAZVOJ NA LOKALNOJ RAZINI – PRIMJER GRADA ĐAKOVA

Kulturni razvoj predstavlja promjene kulturnog života u nekoj zajednici i važna je domena u prilagodbi globalnim procesima. Dragičević Šešić i Stojković (2013 : 53) napominju da je kulturni razvoj uvjetovan kulturnim tradicijama, naslijeđenim obrascima i društveno ekonomskim okolnostima. U skladu s globalizacijom krajnji je rezultat tih procesa ujednačavanje oblika i stila života te stvaranje svjetskih kulturnih obrazaca. Takvi procesi ne zaobilaze ni najmanje sredine, a Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo svojim se aktivnostima uključila u šire procese razvoja. Grad Đakovo devetnaesti je hrvatski grad po veličini i drugi grad u Osječko-baranjskoj županiji te predstavlja jezgru kulturnih aktivnosti za populaciju od 23 687 stanovnika u samom Gradu i prigradskim naseljima te petnaestak tisuća stanovnika Đakovštine. Veliki značaj Grad Đakovo dobio je sredinom 19. stoljeća kada su za očuvanje kulturnog identiteta bile potrebne ustanove koje su temelj nacionalnog identiteta i znak pripadnosti zapadnoj civilizaciji. Josip Juraj Strossmayer imao je sjedište u Đakovu, a postavio je temelje kulturnog identiteta cijele Hrvatske. Stvaranje institucija najvišeg statusa u području kulture i umjetnosti utjecalo je i na demografsku i kulturnu sliku grada Đakova. Tada su stvoreni kulturni temelji za razvoj kulturno-kreativnih projekata u institucijama u kulturi i argument kandidature grada Đakova za Europsku prijestolnicu kulture. U gradu djeluju profesionalne kulturne ustanove kojima je osnivač Đakovačko-osječka nadbiskupija i Grad Đakovo: Dijacezanski muzej, Spomen muzej biskupa Strossmayera, Središnja nadbiskupijska i fakultetska knjižnica i Arhiv, Muzej Đakovštine, Centar za kulturu, Zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo. Grad Đakovo promiče zajedničku europsku kulturu, baštinu i povijest te partnerstva i suradnje s prijateljskim gradovima u cijelom svijetu, potiče vrijednosti tolerancije, raznolikosti i pluralizma koje su u skladu s raznolikosti nacionalnosti Europske unije.

4. ŠTO SU KREATIVNE I KULTURNE INDUSTRIJE

Kreativna industrija kao pojam i industrijski sektor razvila se tijekom 20. stoljeća, ali njezini korijeni sežu mnogo dalje u povijest. Kreativna industrija proizlazi iz dugog razvojnog puta umjetničkih, kulturnih i kreativnih djelatnosti koje su postojale tijekom stoljeća i kultura diljem svijeta. Sam je temelj kreativnih industrija kultura i kulturna industrija. Kultura pripada u tercijarnu djelatnost, zajedno s drugim uslužnim sektorima poput turizma, financija, trgovine i ostalih djelatnosti koje pružaju usluge. Tercijarna djelatnost usmjerena je na zadovoljavanje potreba i želja ljudi koje nisu povezane s proizvodnjom fizičkih proizvoda. Kultura je nadgradnja društva, a pruža kulturne usluge poput umjetničkih izvedbi, knjižničnih usluga, muzejskih izložbi, filmskih projekcija, koncerata i drugih aktivnosti koje doprinose kulturnom razvoju društva i povećanju kvalitete života. Izraz kulturna industrija prvi se put spominje u knjizi *Dijalektika prosvjetiteljstva* autora Theodora W. Adorna i Maxa Horkheimera. Adorno i Horkheimer analiziraju kulturu i društvo koje se temelji na razumu, znanosti i tehnologiji te tvrde da je prosvjetiteljstvo, umjesto da je donijelo oslobođenje čovjeka i njegovog uma, donijelo novi oblik manipulacije. Tvrde da je prosvjetiteljstvo proizvelo kulturu masovnih medija. „Interesenti rado pojašnjavaju kulturnu industriju tehnologijski. Kažu da sudjelovanje milijuna traži načine reprodukcije zbog kojih je neophodno na bezbrojnim mjestima istim potrebama dobavljati standardna dobra. Tehnička suprotnost između malobrojnih proizvodnih centara i rastrkane recepcije po njihovom mnjenju uvjetuje organiziranje i planiranje posredstvom onih koji raspolažu centrima“ (Horkheimer 1989:127). Knjiga je napisana na filozofski zahtjevan način, a autori opisuju kompleksne ideje o društvu, kulturi i povijesti. Međutim, *Dijalektika prosvjetiteljstva* postalo je važno djelo u filozofiji, sociologiji i kulturološkim studijama te se smatra utjecajnijim djelom 20. stoljeća. Kreativne su industrije koncept koji je prema Hartleyu (2007) u knjizi Simone Goldstein (2016 : 18) evoluirao iz pojma „kulturnih industrija“ i „kreativnih umjetnosti“, pritom spajajući pojedinačni talent kreativnih umjetnosti s masovnim pristupom kulturnih industrija, u kontekstu novih medijskih tehnologija i uporabom nove ekonomije znanja, a glavni konzumenti su građani-potrošači. Ova vrsta industrije veže se uz inovacije, rizike u poslovanju, kreativni pristup proizvodnji i primjenu novih tehnologija. John Howkins autor je knjige *Kreativna ekonomija* i u kojoj tvrdi „ljudi s idejama - ljudi koji posjeduju ideje - postali su moćniji od ljudi koji rukuju strojevima, i u mnogim slučajevima, od onih koji posjeduju strojeve. A ipak, odnos između kreativnosti i ekonomije ostao je gotovo nevidljiv.“ (2016 : 9). Howkins kreativnost definira kao sposobnost stvaranja nečeg novog, jedne ili više osoba, a bazira se na originalnim idejama i izumima dok

je ekonomija sustav proizvodnje, razmjene i potrošnje dobara i usluga. Samim time kreativnost koja nije ekonomska aktivnost stvara implikacije na proizvodnju i prodaju usluga. Tim činom intelektualno vlasništvo i tržište postaju jedno i stvaraju granu kreativne ekonomije. Kulturne i kreativne industrije nisu sinonimi. Kulturne industrije preteča su kreativnih industrija, ali obujmom su samo dio kreativnih industrija i one su namijenjene isključivo za područje kulture i za masovnu potrošnju. Prema UNESCO-voj definiciji kulturna industrija odnosi se na industriju koja koristi kreativnost, produkciju i komercijalizaciju kreativnih sadržaja. Takvi su sadržaji zaštićeni vlasničkim pravima i mogu biti roba ili usluga. Prema Hartleyu (2007) u knjizi *Poduzetništvo u kreativnim industrijama* autorice Simone Goldstein (2016 : 18) pojam kreativna industrija različito se definira ovisno o geografskom položaju. Postoje tri geografska područja, a to su: Sjedinjene Američke Države, Europa i zemlje Velike Britanije, Singapura, Australije, Novog Zelanda, Hong Konga i Tajvana. Sjedinjene Američke Države, kao liberalna i kapitalistička zemlja kreativne industrije, okreću se isključivo prema tržištu i potrošaču, što ne čudi jer povijesni razvoj moderne umjetnosti i popularne kulture te cjelokupnog procesa industrijalizacije vezan je velikim dijelom uz razvoj Sjedinjenih Američkih Država. Geografsko područje Europe ima drugačiji pogled na kreativne industrije. Europa je tradicionalno imala zaštitnički stav prema kulturi jer je smatrala da kultura ima pozitivan učinak na društvo. Sama aristokracija, koja najvećim dijelom ima korijene u Europi, njegovala je vrijednosti „visoke kulture“. Knjižnice, koje su tema ovoga rada, povijesno su vezane uz „visoku kulturu“. Europa njeguje nacionalne kulture i kulturu građanstva. Preostale zemlje koje su nabrojane, nalaze se u zoni utjecaja SAD-a i Europe i preuzeli su najbolje od svih te fokus stavili na potrošača, kulturu, tržište i građanski status. Europska komisija (2010) u Zelenoj knjizi pod naslovom *Oslobađanje potencijala kulturnih i kreativnih industrija određuje* kulturne industrije kao one „koje proizvode i distribuiraju robu ili usluge koje su, tijekom vremena u kojem su razvijene, prepoznate kao one koje posjeduju specifična obilježja, koristi ili svrhu koja utjelovljuje ili prenosi kulturne izraze, bez obzira na komercijalnu vrijednost koju možda imaju. Nadalje, UNCTAD (2008) definira djelatnosti kulturnih i kreativnih industrija „kao cikluse stvaranja, proizvodnje i distribucije roba i usluga koje koriste kreativnost i intelektualni kapital kao primarne inpute. Ove djelatnosti obuhvaćaju niz aktivnosti koje intenzivno koriste kreativne vještine i mogu generirati prihode kroz trgovinu i intelektualna vlasnička prava“. Kreativne i kulturne industrije dodatni su generatori prihoda, ali i glavni pokretači u mnogim svjetskim ekonomijama. Zaključak je da kulturna raznolikost u kombinaciji s novim tehnologijama uvelike utječe na društvene promjene i procese globalizacije.

4.1. POVIJESNI RAZVOJ KULTURNIH I KREATIVNIH INDUSTRIJA

Prikaz povijesnog razvoja kulturnih i kreativnih industrija kreće s društvenim promjenama u drugoj polovici 19. stoljeća i završava sa sedamdesetim godinama 20. stoljeća kada su masovne umjetnosti uz pomoć radija, televizije i gramofona prekoračile sve nacionalne, političke i jezične granice. Popularnoj modernoj kulturi prethodila je industrijalizacija i konkurentsko gospodarstvo, životi u gradovima koji su se širili zbog velikog broja ljudi koji rade u tvornicama. Kaspar Maase, njemački filozof i folklorist, u svom radu tvrdi „sredinom 19. stoljeća dominirale su umjetnosti i razonode koje je njegovala dobrostojeća i obrazovana društvena klasa: opera i kazalište, slika i spomenik, poezija i ozbiljna glazba. Ovi slojevi su, reprezentativno ističući „visoku kulturu“, naglašavali svoje pravo vođenja društva. Tijekom narednih najmanje sto godina, građanska kultura je u tom smislu svoje mjesto ustupila modernoj popularnoj kulturi“ (Maase 2008 : 11). Zašto dolazi do takvih promjena? U europskoj tradiciji, socijalističkim zemljama i zemljama čije je povijesno nasljeđe monarhija i kraljevina tradicionalno su se zaštitnički ponašale prema kulturi. Razlog je tomu što se kultura shvaća kao važan čimbenik u odgajanju i razvoju društva te ima bitnu ulogu u očuvanju i promociji nacionalnog identiteta. Društvene promjene koje dolaze s procesom industrijalizacije, preseljenjem stanovništva iz ruralnih u urbane sredine zbog poslova u industrijama i raspadom mnogih tradicionalnih društvenih uređenja nakon prvog svjetskog rata izmijenile su i kulturnu scenu. Weber (1972), kako je navedeno u radu Maseea (2008), tvrdi da tada počinje aktivna demokratizacija masa. Na društvenu pozornicu, iz pogleda visoke građanske klase, stupaju sirove, nekultivirane i mjereno diplomama građanstva neobrazovane mase. Interesne organizacije i pokreti koji su tvrdili da govore u ime naroda te novi tip političara potisnuo je građanske i plemićke grupacije iz parlamenta. Niži slojevi koji rade u mnogim industrijama dolaze do slobodnog vremena i kupovne moći te razvijaju do tada nepoznatu potražnju za umjetnošću i zadovoljstvom. Novac, vrijeme i pažnja ovih ljudi bili su oskudni i zato su očekivali snažnu, efektanu i lako razumljivu razonodu. Nastalo je masovno kulturno tržište koje snabdijevaju ustanove i tvrtke orijentirane prema ukusu velike većine. Kulturna industrija ciljala je zaradu, a ne kulturni odgoj i duhovno uzdizanje. U skladu s takvim shvaćanjima raskošne zgrade opere zamijenjene su sportskim dvoranama, a kazališta zabavnim parkovima i turističkim naseljima. Prema Maseeu (2008 : 13) u Njemačkoj je 1889. godine studiralo 29 000 isključivo muških studenata, a 1991. studiralo je 1,64 milijuna studenata svih spolova od čega 125.000 studenata povijesti književnosti, umjetnosti i glazbe. U sto godina dogodila se velika promjena gdje je krajem 19. stoljeća kultura služila za stvaranje male homogene vodeće grupe

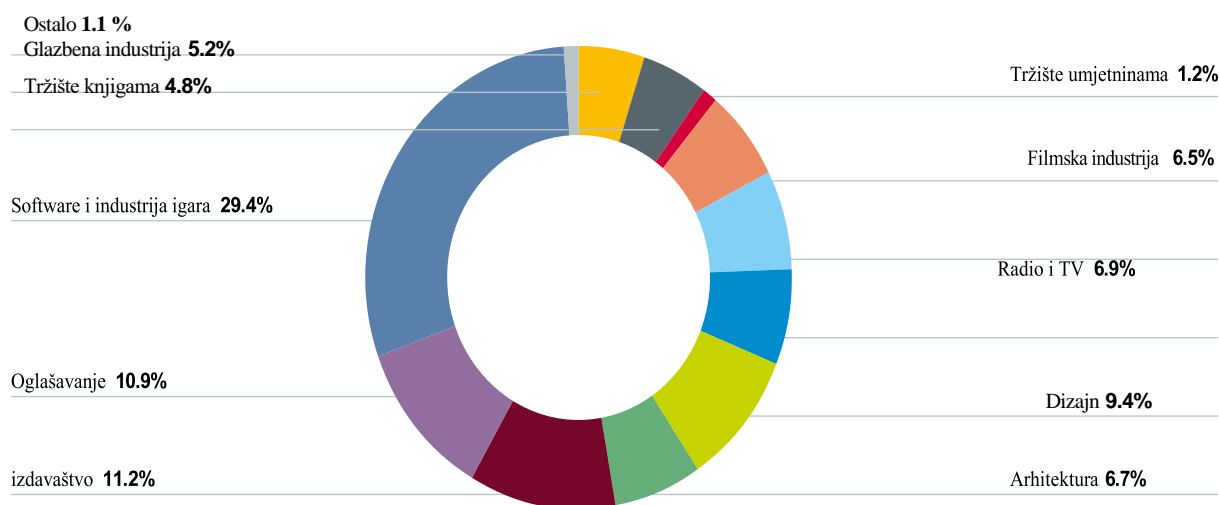
s pristupom najvišim pozicijama do devedesetih godina 20. stoljeća kada svi imaju jednake mogućnosti, a elita se definira na osnovu drugačijih kriterija. Do početka dvadesetog stoljeća društvene i socijalne razlike bile su izrazito vidljive i jedina poveznica među njima bila je posluga. Maase tvrdi da je borba ukusa pokretala masovnu kulturu od samog početka te kako je „održavana neprekidna igra etiketiranja i distanciranja, isključivanja i uključivanja i demonstrativno drugačijeg tumačenja. Ono što se smatralo grubim ili nepristojnim, kičem ili lažnim, brutalnim ili razvratnim, nisu bile objektivne osobine djela“ (Maase 2008 : 16). Veliki je broj kupaca stvorio tržište za jeftinu umjetnost i rasonodu te omogućio prodor komercijalne popularne kulture. Prihvatanjem društvenih promjena počeli su se bogati i siromašni susretati na biciklističkim utrckama, glazbenim ili kino dvoranama te drugim događanjima. Shvatili su da imaju zajedničke interese i da jednako reagiraju na uzbudljivo i komično.

4.2. SEKTORI KULTURNE I KREATIVNE INDUSTRIJE

Nakon velikih društvenih promjena uvjetovanih industrijskim razvojem, promjenom shvaćanja kulture i potrebom za novim iskustvima, pojavila se nova vrsta ekonomije. Kreativnost svojstvena urbanom čovjeku i ekonomija kao već postojeća znanost stvorile su novu granu izvanredne vrijednosti i bogatstva. Kriteriji za definiranje sektora u kulturnim i kreativnim industrijama variraju među zemljama i ovise o lokalnim ekonomskim, kulturnim i političkim kontekstima. Međutim, ono što je zajedničko svim kriterijima definiranja sektora su: kreativnost, intelektualna prava, ekonomska vrijednost i društveni utjecaj. John Howkins poznati je britanski autor, predavač i konzultant koji se najviše istaknuo u području kreativne ekonomije. Njegova knjiga iz 2001. godine *Kreativna ekonomija: kako ljudi zarađuju na idejama* smatra se jednom od prvih i najutjecajnijih studija o tome kako kreativnost može biti ekonomski resurs. John Howkins (2001 : 129) proučavajući tržišne podatke velikih svjetskih ekonomija, kao na primjer SAD-a i Velike Britanije, prepoznao je petnaest sektora koji se ističu obujmom posla i financijskim udjelom. Navodi ovim redoslijedom sektore prema veličini tržišta i zaradama: 1. oglašavanje, 2. arhitektura, 3. likovne umjetnosti, 4. umjetnički obrti, 5. dizajn, 6. moda, 7. film, 8. glazba, 9. reproduktivne umjetnosti (kazalište, opera, ples i balet), 10. nakladništvo, 11. istraživanje i razvoj, 12. softver, 13. igračke i igre (bez videoigara), 14. TV i radio i 15. videoigre. Sam Howkins ne prepoznaje knjižnice u sektorima, već pojašnjava udio nakladništva u svjetskim gospodarstvima, a za knjige kaže da „imaju jednu karakteristiku koja ih razlikuje od drugih kreiranih djela. One se poklanjaju najviše od svih drugih kreativnih

proizvoda; njihova vizualna privlačnost, veličina, cjenovni raspon i kulturni renome čine ih dobrodošlim darom u gotovo svim okolnostima, a nova i popularna knjiga ima uz to i biljeg novine i mode“ (Howkins 2001 : 151). Sektori u ovim gospodarstvima koji promiču obrazovanje, sudjelovanje u kulturi i društvenu koheziju zastupaju u ovom slučaju interese knjižnica i njihovu ulogu u društvu i gospodarstvu. UNESCO definira kulturne i kreativne industrije kao aktivnosti „čija je glavna svrha proizvodnja ili reprodukcija, promicanje, distribucija ili komercijalizacija dobara, usluga i aktivnosti kulturne, umjetničke ili baštinske prirode“ (UNESCO, 2001). Prema podjeli UNESCO-a postoji pet svjetskih regija u kojima se odvija razvoj kulturnih i kreativnih industrija različitom dinamikom: 1. Europa koja uključuje Europsku uniju, baltičke zemlje, Rusiju i Tursku i centralnu Aziju koja uključuje zemlje Kazahstan i Uzbekistan, 2. Sjeverna Amerika, 3. Latinska Amerika i Karibi, 4. Afrika i Bliski Istok te 5. Azijsko-Pacifička regija koja uključuje centralnu Aziju i kavkaške zemlje Azerbejđan, Armeniju i Gruziju. Zajednički sektori u ovim regijama su: oglašavanje, arhitektura, knjige (uključujući knjige u digitalnom obliku), video igre, glazba, film, novine i časopisi, primjenjene umjetnosti, radio, TV i vizualne umjetnosti. U 2013. godini ti su sektori imali udio 2,25 milijuna dolara unutar svjetskog gospodarstva i zapošljavali 29 milijuna ljudi, govori izvještaj EY organizacije za CISAC (Lhermitte, M i dr., 2015 : 15). Kultura u Europi ima posebno značenje i 2004. godine pokrenuta je inicijativa za definiranjem i mapiranjem kulturnih djelatnosti u sklopu Lisabonske strategije. Europski pristup kulturi razlikuje se od američkog jer je Europska Unija skup nacija, jezika, kultura i različitosti koji taj politički projekt čini složenijim. Kultura je za Europsku Uniju element koji povezuje, ali i doprinosi gospodarstvu. Najveća ulaganja na svijetu u kulturu upravo je radila Europska unija kroz projekte Kreativna Europa. Pravna osnova programa Kreativna Europa pruža svakoj državi članici otvorenu definiciju kulturnog i kreativnog sektora te smjer u kojem će razvijati kulturu. Tradicionalne ustanove u kulturi, poput knjižnica, muzeja, kazališta i opera, u pravilu su financirane iz javnih izvora i pokušavaju zadržati obilježja neprofitnih organizacija. Projektom Kreativna Europa naglasak je stavljen na sektore koji su zajednički svim članicama Europske Unije, a to su: arhitektura, kulturna baština, dizajn, knjige i izdavaštvo, glazba i primijenjene umjetnosti. Glavni je cilj projekta jačanje kulturne raznolikosti i promicanje kulturne baštine, kao i povećanje konkurentnosti kulturnih i kreativnih industrija. Kako je već rečeno da zemlje članice Europske Unije imaju slobodu definiranja kulture i sektora prema svojim potrebama, gospodarstvo Njemačke dijeli kulturne i kreativne industrije na 11 sektora: glazbenu industriju, tržište knjigama, tržište umjetnina, filmska industrija, izvedbene umjetnosti, dizajn, arhitektura, izdavaštvo, oglašavanje, software i industrija igara i radio i TV. Na slici 1. detaljnije se vidi

udio sektora u kulturnoj i kreativnoj industriji Njemačke.

Slika 1. Udio pojedinih sektora u ukupnoj vrijednosti kulturnih i kreativnih industrija u 2018. godini
Izvor: u potpunosti preuzeto (Federal Ministry for Economic Affairs and Energy 2019 : 11)

Slika prikazuje zastupljenost sektora u Njemačkom gospodarstvu za 2018. godinu iz čega je vidljivo da tržište knjigama zauzima 4.8 % gospodarstva. Isto tako, ne postoji sektor baštinskih ustanova te bi knjižnice tržišno sa svojom ulogom u društvu najbliže bile ovom sektoru.

4.3. KULTURNA I KREATIVNA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ

Kulturne i kreativne industrije uvelike utječu na gospodarstvo, zaposlenost i poduzetništvo u Republici Hrvatskoj. Za razliku od drugih velikih i razvijenih gospodarstava, u Republici Hrvatskoj kulturne i kreativne industrije važan su element razvoja gospodarstva, turizma, poduzetništva i digitalnih tehnologija. Za potrebe Hrvatskog klastera konkurentnosti kreativnih i kulturnih industrija 2015. godine Ekonomski institut u Zagrebu izradio je dokument *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*. Svrha tog istraživanja bila je podizanje svijesti o utjecaju ovih industrija, njihovom doprinosu gospodarstvu te razvoju ekonomije koja počiva na znanju i intelektualnim pravima. Glavni cilj istraživanja bio je prikupiti podatke i informacije o osnovnim obilježjima kulturnih i kreativnih industrija koje su temelj podjela na sektore i podsektore. *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj* istraživanje započinje s BDP-om i zaposlenosti u javnom i privatnom sektoru gdje je stavljeno u korelaciju profil zaposlenih u kreativnim i kulturnim industrijama s ekonomskim doprinosom tih sektora hrvatskom gospodarstvu. Metodologija podjela na sektore rađena je prema uzoru na Austriju, Njemačku i Ujedinjeno Kraljevstvo te u konzultaciji s predstavnicima sektora kulturnih i kreativnih industrija u Republici Hrvatskoj. Sektori su podijeljeni

definiranjem kulturnih i kreativnih djelatnosti, a to su: 1. muzeji, knjižnice i baština, 2. umjetnost, 3. glazba i izvedbene umjetnosti, 4. dizajn, 5. film, 6. fotografija, 7. zanati (umjetnički i tradicijski obrti), 8. arhitektura, 9. računalni programi i novi mediji, 10. elektronički mediji, 11. izdavaštvo i 12. oglašavanje i tržišno komuniciranje. U tom radu autori Rašić Bakarić, Bačić i Božić (2015 : 21) prepoznaju knjižnice kao poseban podsektor za razliku od drugih zemalja koji njihovu ulogu prepoznaju u vidu baštinskih ustanova ili kanal distribucije u izdavaštvu. Takve dosadašnje podjele u drugim zemljama djelomično su uvjetovane i time što knjižnice ne sudjeluju izravno na tržištu i financirane su javnim novcem te se smatra da je s tim smanjen učinak na tržište i gospodarstvo. U tablici 1. može se vidjeti Nacionalna klasifikacija djelatnosti.

Tablica 1. Sektori kulturnih i kreativnih industrija prema NKD – u 2007.

	NKD 2007	Naziv djelatnosti
Muzeji, knjižnice i baština	91.01	Djelatnosti knjižnica i arhiva
	91.02	Djelatnosti muzeja
	91.03	Rad povijesnih mjesta i građevina te sličnih zanimljivosti za posjetitelje
Umjetnost	90.03	Umjetničko stvaralaštvo
	90.04	Rad umjetničkih objekata
	85.52	Obrazovanje i poučavanje u području culture
Glazba i izvedbene umjetnosti	18.20	Umnožavanje snimljenih zapisa
	59.20	Djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa
	47.63	Trgovina na malo glazbenim i videozapisima u specijaliziranim prodavaonicama
	85.52	Obrazovanje i poučavanje u području culture
	32.20	Proizvodnja glazbenih instrumenata
	77.39	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) ostalih strojeva, opreme i materijalnih
	90.01	Izvođačka umjetnost
	90.02	Pomoćne djelatnosti u izvođačkoj umjetnosti
Dizajn	74.10	Specijalizirane dizajnerske djelatnosti
Film	59.11	Proizvodnja filmova, video-filmova i televizijskog programa
	59.12	Djelatnosti koje slijede nakon proizvodnje filmova, video-filmova i televizijskog
	59.13	Distribucija filmova, video-filmova i televizijskog programa
	59.14	Djelatnosti prikazivanja filmova
	77.22	Iznajmljivanje videokasete i diskova
Fotografija	74.20	Fotografske djelatnosti
Zanati (umjetnički i tradicijski obrti)	15.12	Proizvodnja putnih i ručnih torba i slično, sedlarskih i remenarskih proizvoda
	16.29	Proizvodnja ostalih proizvoda od drva, proizvoda od pluta, slame i pletarskih materijala
	23.41	Proizvodnja keramičkih proizvoda za kućanstvo
	23.49	Proizvodnja ostalih proizvoda od keramike
	32.12	Proizvodnja nakita i srodnih proizvoda
	32.13	Proizvodnja imitacije nakita (bižuterije) i srodnih proizvoda
	32.20	Proizvodnja glazbenih instrumenata
Arhitektura	71.11	Arhitektonske djelatnosti
Računalni programi, igre i novi mediji	58.21	Izdavanje računalnih igara
	62.01	Računalno programiranje*
Elektronički mediji	60.10	Emitiranje radijskog programa
	60.20	Emitiranje televizijskog programa
	63.12	Internetski portal
Izdavaštvo	58.11	Izdavanje knjiga
	58.13	Izdavanje novina
	58.14	Izdavanje časopisa i periodičnih publikacija
	58.19	Ostala izdavačka djelatnost
	63.91	Djelatnosti novinskih agencija
	74.30	Prevoditeljske djelatnosti i usluge tumača
	47.61	Trgovina na malo knjigama u specijaliziranim prodavaonicama
	47.62	Trgovina na malo novinama, papirnatom robom i pisačim priborom u specijaliziranim prodavaonicama*

Oglašavanje i tržišno komuniciranje	70.21	Odnosi s javnošću i djelatnosti priopćivanja
	73.11	Agencije za promidžbu (reklamu i propagandu)
	73.12	Oglašavanje preko medija

Izvor: preuzeto u cijelosti (Rašić Bakarić, Bačić i Božić, 2015 : 21)

Tablica 1. prikazuje sektore kulturnih i kreativnih industrija zajedno s pripadajućim NKD podjelama, šiframa i nazivima djelatnosti.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u sektoru muzeja, knjižnica i baštine u Hrvatskoj u 2024. godini zaposleno je 6.826 osoba. Ovi podaci uključuju radnike u pravnim osobama koje su klasificirane prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD 2007) pod šifrom 91 - Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti.

Prema podacima dokumenta *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj* za 2013. godinu u strukturi ukupnog prihoda kulturnih i kreativnih industrija sektor muzeji, knjižnice i baština iznosi 0,1 % BDV, ali s velikom tendencijom rasta udjela po godini (Rašić Bakarić, Bačić i Božić 2015 : 87). Institucije koje čine sektor muzeja, knjižnica i baštine pridonose industriji, posebice turističkoj industriji privlačeći posjetitelje iz zemlje i inozemstva, čime generiraju prihod, stvaraju radna mjesta i doprinose lokalnom gospodarstvu. Investicije u kulturne projekte privlače dodatna financijska sredstva, što dodatno potiče ekonomski razvoj. Autorsko pravo kao temeljna vrijednost kulturnih i kreativnih industrija zaštićena je *Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima* i *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima*. Za najveći broj sektora kulturnih i kreativnih industrija nadležna je institucija Ministarstvo kulture, a pravni okvir kojim se štite prava i obaveze sektora muzeji, knjižnice i baština su:

- *Zakon o muzejima*
- *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*
- *Zakon o umjetničkom obrazovanju*
- *Zakon o upravljanju javnim ustanovama u kulturi*
- *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*
- *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima.*

Digitalizacija i sve veći broj korisnika interneta donosi veliki broj izazova zakonodavstvu zbog internet piratstva. Posebno su na udaru glazba, film i izdavaštvo gdje se neovlašteno distribuiraju knjige u elektroničkom obliku.

5. RAZVOJ KULTURNO-KREATIVNIH PROJEKATA U KULTURI

Prema autorima knjige *Kultura*, Dragičević Šešić i Stojković (2013 : 141) projekt je ideja osmišljena kao proces koji vodi do određenog rezultata. Definicija *Hrvatske opće enciklopedije* (2007 : 36) kaže da projekt dolazi od latinske riječi *proiectus*, što znači izbačen. Značenje projekta u pravilu je vezano uz nacrt, skicu, razrađeni plan, prijedlog za rad, postupak, znanstveno, književno ili umjetničko djelo, zakonski tekst i sl. Drugo je značenje projekta organiziran i složen pothvat. Precizniju definiciju projekta donosi *Opća i nacionalna enciklopedija* (2007 : 252) koja kaže "projekt je cjelovit i sveobuhvatan pothvat s jasno definiranim ciljem i obilježjima te s precizno određenim vremenskim rokom obavljanja. Zahtijeva zajedničke i koordinirane napore više službi ili odjela, odnosno ljudi zaposlenih u njima." *Opća i nacionalna enciklopedija* dijeli projekte na jednokratne i projektne procese. Prvi se izvode jedanput ili vrlo rijetko, dok se projektni procesi ponavljaju više puta u sličnom obliku.

Zajedničke karakteristike projekta prema Dragičević Šešić i Stojković (2013 : 141) su:

1. Usmjereni su na ostvarenje određenog cilja.
2. Projekt je sustav i podrazumijeva poduzimanje međusobno povezanih akcija.
3. Imaju precizno trajanje tj. točno određen početak i kraj.
4. Svaki projekt je u određenom stupnju jedinstven i poseban.
5. Svaki projekt podrazumijeva podjednako proces i rezultat, a često je proces po sebi i rezultat i cilj projekta.
6. Projekt podrazumijeva značaj efikasnog upravljanja.

Projekti obavljaju funkciju usmjerenog djelovanja prema ostvarivanju javno prihvaćenih ciljeva u području kulture. Kulturno-kreativni projekti potiču ekonomski efekt prelijevanja. Na taj način kulturna ponuda grada, gdje su knjižnice jedan od kreatora takve vrste sadržaja, ima utjecaj na širu ekonomiju toga grada. Ovi efekti nisu ograničeni na izravne koristi od kulturnih događaja ili institucija, već uključuju i druge sektore u ponudi grada. Izvrstan je primjer Grad Dubrovnik gdje je filmska industrija potaknula razvoj i potrošnju u drugim sektorima. Kako

tvrdi Fox (1977) u radu Pičuljan, M., Težak Damijanić, A. i Šergo Z. (2018 : 587) turizam utječe na sociokulturnu ponudu i promjene sustava vrijednosti u kreativnim izrazima i društvenim organizacijama, samim time i ustanova u kulturi. U istom radu tvrde da je poticanje kulturnih aktivnosti i događaja u istraživanjima stanovnika percipiran pozitivan utjecaj u razvoju grada. Lokalna stručnost u organizaciji i upravljanju kulturnim resursima, zajedno s drugim sektorima, kako tvrdi Verbeke-Jansen (2007 : 7), potiče prilagodbu lokalnih sredina za potrebe globalne ekonomije, a tako i priliku za rast i razvoj kulturne ekonomije. Slično razmišljanje nalazi se u radu Jelinčić D. A. i Žuvela, A. (2013 : 81) koje tvrdi da mjesta bez fizičkog nasljeđa moraju biti kreativna i inovativna da bi se istaknula u kulturnom turizmu. Nematerijalni kulturni resursi, uključujući tradiciju i običaje, značajno doprinose kulturnom identitetu i atraktivnosti grada. Što je projekt opisuje i Project Management Institut u *Vodiču kroz znanje o upravljanju projektima*. Vodič navodi značenje „privremeni pothvat kojim se stvara jedinstveni proizvod, usluga ili rezultat“ (Project Management Institut 2010 : 5). Kraj se postiže kada se postigne projektni cilj ili ako se projekt prekida zbog nemogućnosti realizacije cilja ili ako više ne postoji potreba za njim. Prema *Vodiču kroz znanje o upravljanju projektima* projekt može stvoriti:

1. proizvod koji može biti komponenta neke druge cjeline, ili konačna cjelina sama po sebi
2. sposobnost da se pruži neka usluga
3. rezultat kao neki ishod ili dokument.

Prema istom radu upravljanje projektima definira se kao primjenu znanja, vještina, alata i tehnika na projektne aktivnosti da bi se ostvarili zadani ciljevi. Za razliku od projekta, program se definira kao grupa povezanih projekata s ciljem koordiniranog djelovanja gdje projekt ne mora biti dio programa, ali program uvijek ima projekte (Project Management Institut 2010 : 9). Balog Antal (2022 : 320), autor članka o upravljanju projektima u poslovanju knjižnice, program opisuje kao kontinuiranu, procesnu aktivnost ili svakodnevnu djelatnost organizacije. Grad Đakovo i Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, koja se proučava kao studija slučaja, ide u tom smjeru te se sa svojim kulturno-kreativnim projektima pokušava pozicionirati na kulturnoj sceni kontinentalnog dijela Hrvatske. U knjižnicama projekti najčešće uključuju edukativne programe, radionice i tečajeve koji pomažu u razvijanju novih znanja i vještina. S razvojem digitalnih tehnologija knjižnice su prilagodile svoje usluge pomoću digitalizacije, mobilnih knjižničnih usluga koje su se pokazale izvrsno prihvaćenim u uvjetima COVID pandemije ili stvaranjem novih platformi za distribuciju sadržaja.

5.1. KNJIŽNICE

Knjižnice i kultura neraskidivo su povezane, čineći jedinstvenu povezanost koja obogaćuje društvo na mnogo načina. Knjižnice nisu samo skladišta knjiga, već kulturne institucije koje igraju ključnu ulogu u očuvanju i širenju znanja, kulturne baštine i intelektualnog razvoja zajednica. One predstavljaju most između prošlosti i budućnosti, omogućujući pristup informacijama koje oblikuju identitet i svijest pojedinaca, a samim time i zajednica. Teoretičar i knjižničar Michael Gorman (2006 : 2) u knjizi *Postojana knjižnica* navodi da su knjižnice proizvod društva i društvo ih održava za potrebe pojedinaca. Kroz povijest knjižnice su bile centri kulturnih revolucija. Antička Aleksandrijska knjižnica, na primjer, bila je simbol mudrosti i znanja starog svijeta. Bila je više od skladišta papirusnih svitaka; bila je mjesto gdje su se okupljali učenjaci iz cijelog svijeta kako bi razmjenjivali ideje, istraživali nova saznanja i stvarali temelje za buduće generacije. Sličnu ulogu imaju i moderne knjižnice koje služe kao središta učenja i kulturnog dijaloga, omogućujući ljudima pristup različitim izvorima informacija i potičući kritičko razmišljanje. Razumijevanje uloge knjižnica u društvu kroz povijest, od antike do suvremenog doba, istraživao je Josip Stipanov. U knjizi *Knjižnice i društvo* glavni je cilj bio istražiti kako je društvo utjecalo na nastanak, funkcioniranje i razvoj knjižnica. Temelj razumijevanja društva je čovjek, njegova uloga i ponašanje. Stipanov govori “društvo je široka, trajna i organizirana skupina ljudi koje karakterizira zajedništvo ciljeva, ponašanja i interesa, a kultura kao ukupni način življenja što ga stvara društvo kohezijska je snaga društva koja ga drži zajedno” (Stipanov 2010 : 17). Knjižnica je društveni izum, nastala je kad je količina znanja prerasla ljudsko pamćenje i više se nije mogla čuvati usmenom predajom. Izum pisma i pisanje na prenosivom mediju bili su prekretnica u ljudskom razvoju. Kao što je knjiga u posljednjih pet tisuća godina mijenjala medij na kojem je pisana: od gline, papirusa, bambusa, svile, papira do elektroničkog objavljivanja, tako su i knjižnice mijenjale izgled, prostorije, zgrade, način rada i tehnologije, ali uloga je uvijek bila ista. Za potrebe civilizacijskog razvoja knjižnice su sačuvale sve pisano i tiskano te učinile to dostupno za daljnja razmišljanja i istraživanja na zajedničku korist. Knjižnice su, također, i mjesta društvenog okupljanja i interakcije. One nude prostor za susrete, rasprave i zajedničke aktivnosti. Jedan od ključnih aspekata knjižnica u suvremenom društvu njihova je sposobnost demokratizacije i diseminacije znanja. Knjižnice pružaju besplatan pristup knjigama, časopisima, digitalnim resursima i obrazovnim programima čime smanjuju jaz između različitih društvenih slojeva. Zbog toga se knjižnice često naziva “dnevnom sobom zajednice”. Prema IFLA-i za dugoročni uspjeh knjižnice važno je da svoje djelovanje zasniva na kulturi zemlje

ili područja u kojem djeluju.

5.2. PROJEKTI I PROGRAMI U KNJIŽNICAMA

Knjižnice, kao javne ustanove od posebnog društvenog značaja, obavljaju svoju djelatnost sukladno *Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (Zakon, 2024). Prema članku 3. „knjižnica je pravna osoba koja obavlja knjižničnu djelatnost sukladno odredbama ovog zakona, (Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, 2024), a „knjižnična djelatnost obuhvaća organiziranje i pružanje javnosti kulturnih, informacijskih, obrazovnih i znanstvenih usluga, zasnivajući ih na sustavnom odabiru, prikupljanju, stručnoj obradi, pohranjivanju, zaštiti, posudbi i davanju na korištenje knjižne građe te slobodnom pristupu izvorima informacija “ (Zakon, 2024). Poslovne aktivnosti u knjižnicama prema Balogu (2022 : 319) mogu se organizirati u dvije glavne skupine: knjižnične i neknjižnične. Knjižnično poslovanje obuhvaća osnovne stručne poslove vezane uz upravljanje knjižnicom, dok neknjižnično uključuje administrativne, tehničke i druge aktivnosti koje podržavaju ili dopunjuju knjižnični rad, kao što su izdavaštvo, obrazovanje, radionice, stalne ili povremene izložbe, tribine, okrugli stolovi i razgovori s autorima. Razloge izvođenja projekata u knjižnici može se svrstati u nekoliko skupina:

1. realizacija strateških ciljeva knjižnice koji se ne mogu ostvariti obavljanjem redovite djelatnosti
2. obogaćivanje postojećih knjižničnih usluga koje se pružaju korisnicima
3. poboljšanje percepcije značaja društvene uloge knjižnica u općoj i zainteresiranoj javnosti
4. unaprjeđenje kompetencija knjižničara i drugih zaposlenika knjižnice u području projektnog menadžmenta
5. bolje povezivanje knjižnice s drugim dionicima
6. pomak u boljem korištenju unutarnjih resursa
7. unaprjeđenje kvalitete knjižničnih usluga
8. poboljšavanje organizacijske kulture knjižnice
9. ostvarivanje onih čimbenika koji pridonose sinergiji poslovnih aktivnosti knjižnice (Balog 2022 : 322).

Kako je prethodno opisano, projekti koji nisu primarna djelatnost knjižnica imaju veliku ulogu

u suvremenim knjižnicama zbog raznovrsnosti usluga koje knjižnica pruža svojim korisnicima. Često je sinergijski učinak ustanova u kulturi s drugim dionicima na kulturnoj i obrazovnoj sceni prepoznatljiv od državne, regionalne, lokalne uprave ili privatnog sektora te za rezultat može ostvariti modernizaciju infrastrukture knjižnice, izgraditi novi ili renovirati postojeći prostor, poboljšati multimedijalne usluge ili uvesti u primjenu naprednu tehnološku opremu. Konačno, financiranje projekata iz vanjskih izvora osigurava financijsku stabilnost proračuna knjižnica i njihovu kontinuiranu prilagodbu suvremenim potrebama korisnika i zajednice. U tablici 2. autor Zekić navodi specifičnosti projekata bez obzira na vrstu knjižnice.

Tablica 2. Pregled klasifikacije projekata koji se izvode u knjižnicama

Kriterij: ekonomski učinci projekta (cf. Zekić, 2010: 13–16)					
projekti s izravnim ekonomskim učincima			projekti s neizravnim ekonomskim učincima		
Kriterij: priroda ulaznih i izlaznih varijabli projekta (cf. Zekić, 2010: 16)					
deterministički projekti (ciljevi, resursi, vrijeme ostvarenja projekta itd., izrazito su mjerljivi)			stohastički projekti (ciljevi, resursi, vrijeme dovršenja projekta itd., imaju manju ili veću vjerojatnost ostvarenja)		
Kriterij: izvor ili izvori sredstava potrebnih za projekt					
vlastita sredstva knjižnice		vanjski izvori (namjenska sredstva)		mješoviti izvori sredstava	
Kriterij: složenost (kompliciranost) projekta					
jednostavni projekti	relativno složeni projekti		složeni projekti		vrlo složeni projekti
Kriterij: cilj projekta					
povećanje resursa knjižnice (materijal- nih, finan- cijskih, kadrovskih, informatič- kih, orga- nizacijskih itd.)	društveni i kulturni ciljevi knjiž- nice (me- đunarodna suradnja, tribine, <i>Noć knjige</i> , <i>Mje- sec hrvatske knjige</i> itd.)	obrazovni ciljevi knjiž- nice (tečaj- vi, radioni- ce, klubovi, nakladništvo itd.)	zajednica – uže okruženje knjiž- nice (projekti namijenjeni djeci, umirovlje- nicima, nacio- nalnim manjina- ma, osobama s posebnim potre- bama itd.)	znanstve- ni i struč- ni ciljevi: (konfe- rencije, simpozi- ji, savje- tovanja, itd.)	mješoviti ciljevi (projekti nerijetko imaju više od jednog cilja)
Kriterij: namjena projekta sa stajališta knjižnice i korisnika					
interna namjena projekta (knjižnica)		mješovita namjena projekta (knjižnica i korisnici)		eksterna namjena projekta (korisnici)	

Izvor: preuzeto u cijelosti (Zekić, 2010 u radu Balog, 2022 : 325)

Tablica opisuje različite kriterije za kategorizaciju projekata u knjižnicama. Ta kategorizacija pomaže knjižnicama u planiranju, upravljanju i vrednovanju projekata prema njihovim specifičnostima i potrebama. Svaki kriterij pruža okvir za razlikovanje projekata na temelju ekonomskih učinaka, ulozi varijabli, izvoru sredstava, složenosti, ciljeva i namjeni projekata.

5.3. KNJIŽNICE U KONTEKSTU KULTURE

Povijesno gledano, kako tvrdi Vladimir Vujčić (2008 : 10), postoji mnoštvo puteva u moderni svijet. Sve države suočavaju se s kompleksnim problemima poput različitih etničkih i religioznih identiteta, kako osigurati ekonomsku sigurnost i razvoj te kako stvoriti osnovu za nacionalno građanstvo u skladu s demokracijom. Pritom globalni kontekst utječe na: domaće interese, identitete i institucije koji produciraju; razvojne puteve prema modernom svijetu koji redom generiraju; povratne utjecaje komparativne politike na domaće komponente politike i povratne efekte internacionalnih odnosa na globalni kontekst. Jedan je od rezultata globalnog razvoja kultura, a time i knjižnica kao institucija. Krajem 19. stoljeća teoretičar kulture E. Taylor tvrdi da je po njemu kultura ili civilizacija „kompleksna cjelina koja uključuje znanje, vjerovanja, umjetnost, moral, zakone, običaje i mnoge druge sposobnosti i navike što ih čovjek stječe kao član društva“ (Taylor 1871 : 1 prema Vujčić 2008 : 17). Sve što je Taylor naveo uspoređujući kulturu s civilizacijom zastupljeno je u UNESCO-vom *Manifestu za narodne knjižnice*. Donositelji odluka na nacionalnoj i lokalnoj razini te knjižničarske zajednice diljem svijeta primarno se drže provedbe načela koja sadrži Manifest. Time se potvrđuje Vujčićeva teza o utjecaju globalnog konteksta na domaće interese, identitete i institucije u stvaranju modernog društva. U kontekstu etničkih i religioznih identiteta ranih 90-ih, prilagodba narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj vezana je uz odluku Ministarstva kulture Republike Hrvatske o osnivanju odjela nacionalnih manjina s ciljem stvaranja multikulturalnog društva i participacije svih građana u skladu s demokracijom. Hrvatski sociolog i kulturolog Eduard Kale govori o kulturnim uzorcima kao pojavnim oblicima svake kulture i kulturne zajednice te kulturnim procesima i navodi „...kultura nije statična nego je povijesna, što znači da se pod utjecajem novih spoznaja, znanstvenih i tehničkih otkrića, neprestano mijenja i razvija“ (Kale 2003 : 186). Kale dalje govori o kulturnim cjelinama kao strukturi koju čine uvjetovani dijelovi, kulturni elementi i njihovi sklopovi. Nju tvore svjetonazori i vrednote kao kulturne okosnice koje čovjeka i zajednicu stavljaju u kontekst smislenog svijeta. O položaju hrvatske kulture u globalnom okruženju pisala je i sociologinja Nada Švob-Đokić (Švob-Đokić 2010 : 10 prema Kovačević 2017 : 32) govoreći da je taj odnos narušen jer se hrvatska kultura identificira kao tipična europska nacionalna kultura s glavnim obilježjem zemalja u tranziciji i kasnom modernizacijom. Prema Švob-Đokić postoje tri tipa kulturnih podsistema:

- „Institucionalna ili državna kultura koja je uglavnom konceptualno podržana službenom državnim kulturnim politikom i financira se iz državnog proračuna, no nije uvijek dovoljno transparentno predložena javnosti i uglavnom je nejasno definirana

- nezavisna kultura koja je proizašla iz intenzivne međunarodne komunikacije i posjeduje jake profesionalne i kreativne potencijale, a prezentira se kao javni kulturni sektor te preuzima dio proračunskih sredstava ne obazirući se previše na službenu kulturnu politiku
- tržišno orijentirana kultura koja se oslanja na masovnu proizvodnju i uglavnom je popularnog i zabavljakog karaktera, a predstavlja glazbu, tv sapunice i slično, te je orijentirana na imitiranje stranih uzora i funkcionira na slabo reguliranom i divljem kulturnom tržištu“ (Švob-Đokić 2010 : 10 prema Kovačević 2017 : 32).

Knjižnice i društvo su u međusobno ovisnom odnosu gdje knjižnice svojim resursima potiču osobni i kolektivni napredak, dok s druge strane društvo prepoznaje vrijednost knjižnica financiranjem i donošenjem zakona koji promiču njihov razvoj.

5.4. VRSTE KNJIŽNICA

Prema namjeni i sadržaju *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (2024) knjižnice dijeli na: nacionalne knjižnice, narodne knjižnice, školske knjižnice, sveučilišne knjižnice, visokoškolske knjižnice, znanstvene knjižnice i specijalne knjižnice. Ova podjela ujedno čini knjižnični sustav Republike Hrvatske, a uloga knjižničnog sustava je poticati razvoj i stručno usavršavanje na temelju:

- usklađivanja planova rada i razvitka knjižnica koje se provodi kroz matičnu djelatnost
- nacionalnog plana razvitka knjižnica i knjižnične djelatnosti
- standardizacije i usklađivanja postupaka u nabavi i izgradnji knjižničnih zbirki, obradi i protoku građe, obradi i protoku građe i informacija
- izgrađivanja skupnih kataloga, središnjih upisnika, baza podataka, repozitorija i Hrvatske digitalne knjižnice
- razvitka mrežnih informacijskih usluga
- usklađivanja, sudjelovanja u provedbi i vrednovanja programa edukacije
- jedinstvenog sustava praćenja poslovanja i kvalitete
- nacionalnog programa stalnog stručnog usavršavanja.

Prema istom zakonu članak 6. navodi da knjižnična djelatnost obuhvaća:

- nabavu knjižne građe i izgradnju knjižničnih zbirki
- stručnu obradu knjižnične građe prema stručnim standardima, što uključuje izradu informacijskih pomagala u tiskanom i/ili elektroničkom obliku
- pohranu, čuvanje i zaštitu knjižnične građe te provođenje mjera zaštite knjižnične građe koja je kulturno dobro
- pružanje informacijskih usluga, posudbu i davanje na korištenje knjižnične građe, uključujući međuknjižničnu posudbu
- digitalizaciju knjižnične građe
- usmjeravanje i podučavanje korisnika pri izboru i korištenju knjižnične građe, informacijskih pomagala i drugih izvora
- vođenje dokumentacije i prikupljanje statističkih podataka o poslovanju, knjižničnoj građi, korisnicima i o korištenju usluga knjižnice
- prikupljanje statističkih podataka vezanih uz provedbu propisa kojima se uređuju autorska i srodna prava
- pripremanje kulturnih, informacijskih, obrazovnih i znanstvenih sadržaja i programa te
- obavljanje i drugih poslova sukladno ovom zakonu i drugim propisima.

Knjižnice kao javne ustanove može osnovati Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. U skladu s demokratskim uređenjem u društvu knjižnična djelatnost prilagođena je potrebama društva i na prvom mjestu je načelo otvorenog fonda i dostupnosti cjelokupnog sadržaja te u skladu s Ustavom jamči ravnopravnost svih građana. Da bi ustanova bila uspješna u provođenju svojih programa i aktivnost, sredstva za rad dužan je osigurati osnivač. Sredstva za rad uključuju: plaće za djelatnike, sredstva za program, materijalne izdatke i stručno usavršavanje djelatnika, dok sredstva za posebne programe mogu dodatno osigurati tijela državne uprave kao i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te druge pravne i fizičke osobe. Posebna pažnja u ovome radu stavljena je na narodne knjižnice i ulogu narodnih knjižnica u društvu koje će biti detaljno obrađene u narednim potpoglavljima.

5.5. NARODNE KNJIŽNICE

Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (International Federation of Library Associations and Institutions ili IFLA) narodnu knjižnicu definira kao „... organizaciju koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje“ (IFLA 2003 : 1). Prema istom Manifestu glavne su djelatnosti narodne knjižnice: pružanje usluga i osiguravanje građe na različitim medijima da bi zadovoljila obrazovne i informacijske potrebe, potrebe za osobnim razvojem i raznodom te sve što je vezano uz slobodno vrijeme. Govoreći o informacijskim potrebama u posljednjim desetljećima, a posebno u 21. stoljeću, svjedočili smo umnožavanju znanja do nepojmljivih granica. U takvom okruženju potrebne su nove vještine gdje su narodne knjižnice preuzele vodeću ulogu opismenjavanja. Stipetić Šušak (2015 : 94) u svom radu *Informacijsko opismenjavanje u narodnim knjižnicama* istraživala je pojam informacijska pismenost i zaključuje da sve definicije uključuju tri vještine: pristup informacijama, vrednovanje informacija i korištenje informacija. Informacijski pismen pojedinac sposoban je odrediti sadržaj potrebne informacije, pronaći put do informacije, kritički vrednovati informacije i izvore te koristiti informacije za postizanje ciljeva. Opismenjavanje u narodnim knjižnicama provodi se na različite načine uključujući informatičke resurse i znanje djelatnika u ustanovi, gdje knjižničari odabiru modele koji najbolje odgovaraju korisnicima. Autorica naglašava bitnim suradnju s lokalnom zajednicom, fakultetima i obrazovnim ustanovama da bi se ostvarila suradnja ne samo na tom području, već kako bi doprli do šireg i raznolikijeg kruga korisnika. Opismenjavanje može biti pojedinačno ili u skupini pri čemu se vodi pažnja o predznanju, obrazovanju i stavovima prema učenju. Prema IFLA-inom (2022) Manifestu potrebno je usmjeriti istraživanja struke na procjenu utjecaja knjižnica na društvo i podatke predložiti donositeljima odluka da bi društvenu dobrobit knjižnica mogle osjetiti nadolazeće generacije. Područje vrednovanja učinka knjižnice na lokalnu zajednicu istraživala je Martina Dragija Ivanović (2012 : 84) te navodi dvojbe određivanja inputa i outputa. To istraživanje nadilazi tradicionalne metode prikupljanja podataka te uključuje proučavanje kako interakcije s knjižnicom mijenjaju navike korisnika, njihove vještine, percepciju i kvalitetu života. Novi pristup vrednovanju knjižnica istražuje koliko korisnici i zajednica profitiraju od knjižničnih usluga, što zahtijeva nove pokazatelje uspješnosti i metodološki pristup koji se temelji na

razumijevanju zajednice kao sociološke kategorije. O problemima s kojima se suočavaju današnje narodne knjižnice pisali su mnogi autori, a zaključke mnogih naveo je Michael Gorman. To su:

- „korisnici knjižnica sve se manje služe tiskanim izvorima vjerujući da je sve dostupno na webu
- financiranje tradicionalne građe i programa smanjuje se u korist elektroničkih izvora i usluga u vremenu kada se tradicionalno nakladništvo ne smanjuje
- uprave knjižnica robuju ideji digitalnih knjižnica i sličnim idejama ne razumijevajući pritiske kojima su izloženi knjižničari u svakodnevnom radu i stvarne potrebe korisnika
- narodne i školske knjižnice prisiljene su obavljati sve skuplje, ali i nedovoljno financirane zadaće, posebno one koje se odnose na rad s djecom
- pritisak na visokoškolske i narodne knjižnice da uključe, održavaju i plaćaju digitalne zbirke, baze podataka i dr., od kojih se mnoge ponavljaju i već postoje negdje drugdje u zajednici
- nevoljkost mnogih uprava i upravnih tijela da financiraju nove i bolje zgrade knjižnica
- netom diplomirani knjižničari koji nisu osposobljeni za osnovni knjižničarski rad u informacijskoj službi
- sve starija knjižničarska struka, u kojoj se mnogo knjižničara s nezamjenjivim vještinama sprema u mirovinu
- sve češće uključivanje knjižnica u različite oblike suradnje i umrežavanje koje se nedovoljno financira, dok se istodobno bore da zadovolje potrebe zajednica radi kojih su i osnovane
- povećana potreba za podukom u knjižnici i programima za informacijsko osposobljavanje“ (Gorman 2003 : 2-3).

Autor navodi još niz problema s kojima se suočavaju knjižnice, a negativni trendovi nisu zaobišli ni Gradsku knjižnicu i čitaonicu Đakovu.

5.6. KNJIŽNIČNO OSOBLJE

„Narodna se knjižnica mora organizirati djelotvorno i mora održavati stručnu razinu poslovanja. Knjižničar je djelatni posrednik između korisnika i građe. Stručno obrazovanje i trajna izobrazba knjižničara prijeko su potrebni za osiguranje primjerenih službi “ (IFLA /UNESCO 1994). U prethodnom citatu jasno su definirani zadaci i obveze koje propisuje svjetska krovna organizacija za narodne knjižnice. U Republici Hrvatskoj nadležnost nad kulturom ima Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, a *Pravilnikom o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci* (2021) uređena su temeljna i viša stručna zvanja. Temeljna stručna zvanja u knjižničarskoj struci su : knjižničarski tehničar, knjižničarski suradnik i knjižničar, a viša stručna zvanja: viši knjižničarski tehničar, viši knjižničarski suradnik, viši knjižničar i savjetnik. Ovisno o vrsti i veličini knjižnice, u knjižnici se zapošljavaju i djelatnici drugih struka koji stručna zvanja stječu na temelju propisa njihove struke. Svakako su bitne kvalitete i vještine za osoblje narodne knjižnice, a neke od njih su:

- „sposobnost pozitivnog komuniciranja s ljudima
- sposobnost razumijevanja potreba korisnika
- sposobnost suradnje s pojedincima i skupinama u zajednici
- znanje i razumijevanje kulturnih raznolikosti
- poznavanje sadržaja knjižničnih zbirki i načina pristupa
- razumijevanje načela djelovanja javnih službi i njihovo prihvaćanje
- sposobnost suradnje s drugim ljudima u pružanju učinkovite knjižnične usluge
- organizacijske sposobnosti, uključujući fleksibilnost u prepoznavanju i primjeni novina
- maštovitost, vizija i otvorenost za nove ideje i djelatnosti
- spremnost za primjenu novih radnih metoda kako bi se prilagodilo novim situacijama i
- poznavanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija“ (Gill i dr. 2003 : 54).

Zaposlenici u knjižnici igraju ključnu ulogu u njenom svakodnevnom funkcioniranju i općem uspjehu. Djelovanje se, kao u svakoj organizaciji, temelji na timskom radu i suradnji sa svim zaposlenicima. Svi poslovi obavljani u skladu s njihovim vještinama i kvalifikacijama te sve aktivnosti koje nudi narodna knjižnica, doprinose stvaranju pozitivnog i korisnog iskustva za

sve posjetitelje knjižnice.

5.7. POZITIVNI PRIMJERI RAZVOJA PROJEKATA U KULTURNIM I KREATIVNIM INDUSTRIJAMA NA PRIMJERU ODABRANIH KNJIŽNICA

Narodne knjižnice iz Rijeke, Karlovca i Koprivnice središnje su knjižnice koje imaju posebno važnu ulogu unutar regije, županije ili grada. One koordiniraju, upravljaju, nadziru i pružaju podršku manjim knjižnicama unutar njihovog područja. Proračun u središnjim knjižnicama nudi veće mogućnosti prilikom kreiranja sadržaja i takav bogati sadržaj često malim knjižnicama bude izvor ideja. Iskustva u radu središnje knjižnice prenose drugim knjižnicama na stručnim skupovima i izlaganjima te se tako dobre ideje šire dalje. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo proračunom i brojem zaposlenih ne može se uspoređivati s ovim knjižnicama, ali se ističe u programskim aktivnostima i sadržajem za korisnike.

5.7.1. Gradska knjižnica Rijeka

Gradska knjižnica Rijeka jedan je od glavnih aktera kulturne scene grada Rijeke. U posljednjih dvadeset godina intenzivno su radili na senzibiliziranju javnosti, izradi koncepata i idejnih rješenja za nove prostore Gradske knjižnice Rijeka. Uz ogromnu potporu svojih članova, lokalne zajednice, javnosti i političkog vodstva grada Rijeke u 2023. godini dobili su novu zgradu. Veliki zamah kulturi u Rijeci došao je u 2016. godini kada su dobili prestižnu nagradu Europska prijestolnica kulture u 2020. godini. Program pod nazivom „Luka različitosti“ imao je cilj stvoriti grad kulture i kreativnosti za Europu i budućnost. Glavne programske teme u programu „Luka različitosti“ bili su voda, rad i migracije, a provlačile su se kroz sva kulturna događanja na različite načine u izložbama, predstavama, operama, koncertima, predstavljanjima knjiga, gostovanjima svjetskih i hrvatskih umjetnika i književnika te i samim uređenjima prostora. Veliki dio financijskog kolača pripao je baš Gradskoj knjižnici Rijeka za izgradnju novih prostora te uređenja zgrade Dječja kuća kojom upravlja Knjižnica. Prepoznat je dugogodišnji rad jer se Knjižnica pozicionirala kao strateški partner u realizaciji tako važnog projekta. Kako i sami tvrde na svojim službenim stranicama „vizija kojom vodimo razvoj jest

Gradska knjižnica Rijeka kao nezaobilazno mjesto javnog, otvorenog, slobodnog društva te stjecište novih ideja; jednako dostupna svima. Istovremeno knjižnica je izvorište vrijednosti i poticaja za unaprjeđenje kvalitete života i razvoj stvaralačkog potencijala pojedinca i društva.“ U posljednjim godinama ističe se nekoliko projekata Gradske knjižnice Rijeka, a posebno projekt Family Business Library u suradnji s partnerima iz Njemačke, Latvije, Italije i Grčke u sklopu Erasmus+. Projekt promovira poduzetništvo izvan urbanih regija s naglaskom na stvaranja obiteljskih poduzeća, a regionalne i ruralne knjižnice postaju platforme za pristup ljudima u regionalnim i ruralnim područjima. Poslovni je kutak projekt s ciljem informiranja korisnika poslovnim informacijama i e-uslugama kao potpora građanima za bolje snalaženje u svijetu rada i poduzetništva. Prema Šupraha-Perišić i Ribarić (2018 : 441) pokretanjem Poslovnog kutka Gradska knjižnica Rijeka kao narodna knjižnica čini iskorak iz dosadašnjih praksi i svoje usluge širi na područje rada, zapošljavanja, ekonomije i financija. Trend u kojem knjižnice daju potporu lokalnom poduzetništvu i ekonomiji proširio se iz Sjedinjenih Američkih Država, a u Hrvatskoj ga promovira Veleposlanstvo SAD a u suradnji s lokalnim knjižnicama.

5.7.2. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica

Kao i Gradska knjižnica Rijeka, Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica središnja je narodna knjižnica i matična knjižnica za narodne i školske knjižnice svoje županije. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica pozitivan je primjer gdje je svojom transformacijom uloge potaknula ulaganje velikog iznosa sredstava lokalne zajednice u objekte dostojne 21. stoljeća. Prema istraživanju Sabolović-Krajina (2016: 133) slijede li hrvatske narodne knjižnice međunarodne trendove razvoja knjižnica, tj. suvremene pravce transformacije klasične uloge knjižnice u lokalnoj zajednici da bi povećale svoju prepoznatljivost i učinkovitost, zaključak je pozitivan, a srž problema je prepoznaje li lokalna politika potrebe takvih ustanova. Kako navode na službenim stranicama, vizija je Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ biti središte znanja, socijalne osjetljivosti i međugeneracijske solidarnosti za kvalitetniji život u Koprivnici i Koprivničko-križevačkoj županiji u 21. stoljeću. U 2020. godini knjižnica je dobila priznanje Američkog knjižničarskog društva za program Mala škola korištenja pametnih telefona kao odgovor na pandemiju COVID-19. Kako tvrdi Sabolović-Krajina (2016 : 135) koprivnička knjižnica slijedi međunarodne pravce razvoja u upravljanju i poslovanju i zasnovano je na metodi „benchmarking“, tj. učenju od drugih na temelju usporedbe s njihovim načinima poslovanja.

5.7.3. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić,, Karlovac

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac aktivna je knjižnica koja je nakon obnove od ratnog stradanja postala moderna ustanova. Nositelj je mnogih projekata prekogranične suradnje s državama Bosne i Hercegovine i Slovenije. Projekt „Usluge pokretne knjižnice za cjeloživotno učenje u ruralnim sredinama Karlovačke županije i Unsko-Sanskog kantona“ primjer je dobrog pokušaja revitalizacije ratom stradalog područja. Specifičan je cilj poticanje razvoja međusobne suradnje i razvoj demokracije u ruralnom pograničnom području kroz uspostavu kontinuiranog i kvalitetnog pristupa informacijama putem pokretnih knjižničnih usluga. U sklopu projekta „Čitanjem do uključivog društva“ dobili su bibliobus s kojim pokrivaju jednu od većih i prometnijih županija Republike Hrvatske. Prema podacima sa službene stranice vizija knjižnice je „postati knjižnica usmjerena prema zajednici osvještavajući ju o raspoloživim knjižničnim resursima i podupirući želju za cjeloživotnim učenjem.“ Zajedničko je svim knjižnicama koje su navedene kao dobri primjeri u razvoju kulturno kreativnih projekata djelovanje kao višenamjenska središta svojih zajednica čija aktivnost ide puno dalje od posudbe knjiga.

5.8. IZAZOVI KNJIŽNICA U BUDUĆNOSTI

Glavni izazovi s kojima se danas knjižnice susreću su: financijski, bibliografski, društveni i fizički problemi. Međutim, prema mišljenju Michaela Gormana, jednog od autoriteta po pitanjima knjižničarstva, jedna opasnost se prema njemu posebno ističe. Problem današnjih knjižnica u radu su elektronički izvori i dokumenti koji iziskuju silna financijska ulaganja za digitalizaciju, opremu, mreže, katalogizaciju i prilagodbe za stvaranje „univerzalne virtualne knjižnice“ (Gorman 2003 : 100) bez, prema autorovu mišljenju, dovoljnog kritičkog promišljanja. Mnogo je razloga zašto nije ostvarena univerzalna knjižnica, a Gorman navodi da se zapreke ne mogu premostiti bez, za sada, nepoznatih tehnologija i inovacija i velikih financijskih sredstava. *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga* (2003 : 26) iznose stav o nestrukturiranom i nekontroliranom internetu te da je velika količina podataka upitne kvalitete i točnosti. Za razliku od Gormana autori Feldvari i Petr Balog (2016 : 3) iznose optimistične stavove o ulozi elektroničkih knjiga. Pristup im je moguć bilo kada i s bilo kojeg mjesta, omogućuju višestruk pristup i lako pretraživanje sadržaja, što kod tiskanih knjiga nije slučaj. Financijski su isplative jer štede prostor, ne podliježu fizičkom trošenju ili krađi i nema

kazni za prekoračenje roka posudbe. Također, omogućuju podcrtavanje, dodavanje bilješki, pretraživanje i korištenje rječnika te su prilagodljive osobama s posebnim potrebama. Međutim, postoje i nedostaci: potreban je elektronički čitač i pristup internetu, a različiti formati sadržaja mogu biti problematični jer pojedini čitači prepoznaju samo određene formate. Čitanje s ekrana može biti sporije i napornije, uzrokujući veći stres i slabije pamćenje pročitano u usporedbi s čitanjem s papira. Proučavanje odnosa knjižnice i suvremenih tehnologija većinom se navode u kontekstu digitalne transformacije. U izvještaju o digitalnoj transformaciji u britanskim narodnim knjižnicama autor iznosi mišljenje da „... bilo koja tehnološka intervencija mora povećati vještine i iskustvo profesionalnih knjižničara umjesto da ponudi bilo kakvu zamjenu za njih, i mora imati jasan cilj kako povećati korištenje narodnih knjižnica u digitalnoj i fizičkoj sferi“ (Conolly i dr., 2019 prema Vrana i Kovačević 2023 : 231). O digitalnoj pismenosti i organizacijskoj transformaciji govori se više u tablici 3.

Tablica 3. Kategorije digitalne transformacije prema Farias-Gaytan, Aguadedu i Ramirez-Montoya

Korisnik	Pružanje iskustva koje se temelji na korisnikovoj percepciji organizacije kao digitalnog partnera pri čemu razumije važnost njezinih preferiranih kanala interakcije.
Strategija	Postavljanje žarišta na načine kojima se posao transformira ili funkcionira kako bi povećao svoju kompetitivnu prednost uz pomoć digitalnih inicijativa; dio je opće poslovne strategije.
Tehnologija	Podupire uspjeh digitalne strategije stvarajući, obrađujući, pohranjujući, osiguravajući i razmjenjujući podatke kako bi zadovoljila korisnikove potrebe uz niske troškove.
Poslovanje	Izvršni i razvojni poslovi i zadaci uz upotrebu digitalnih tehnologija u svrhu upravljanja strateškim menadžmentom i unaprjeđenja učinkovitosti posla.
Organizacija i kultura	Definiranje i razvoj organizacijske kulture uz upravljanje procesima kako bi bila dana podrška napretku uz sazrijevanje digitalnog okruženja i kako bi se fleksibilno postigli rast i inovacijski ciljevi.

Izvor: u cijelosti preuzeo (Farias-Gaytan, Aguadedu i Ramirez-Montoya 2022 prema Vrana i Kovačević 2023 : 230)

Tablica 3. prikazuje ključne segmente na koje treba usmjeriti fokus u prilagodbi digitalnog poslovanja knjižnice. Vrana i Kovačević (2023 : 7) navode da su u prilagodbi na digitalne i tehnološke promjene knjižničari tradicionalno navikli usavršavati svoja znanja i vještine.

Najnovije promjene, bez obzira na to jesu li se već dogodile ili će se tek dogoditi, nisu iznenađenje, ali bi neke od njih mogle biti prilično radikalne. Istraživanja o povećanju broja korisnika u knjižnicama prilagodbom sadržaja digitalnim tehnologijama u Republici Hrvatskoj trenutno nisu aktualna.

6. GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA ĐAKOVO

Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo narodna je knjižnica koja surađuje s drugim institucijama i pojedincima da bi svojim knjižničnim i informacijskim uslugama zadovoljila različite potrebe zajednice. Ona je važna kulturna institucija u gradu Đakovu. Knjižnica svakodnevno nudi svoje usluge i aktivnosti svim svojim korisnicima, a posebnu pozornost posvećuje radu s djecom i mladima. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo ima sjedište u ulici Kralja Tomislava 13, Đakovo i pokriva područje Grada Đakova i susjednih devet općina koji ukupno imaju 47.549 stanovnika, a osnovana je 1946. godine. Početni fond iznosio je 1420 knjiga, a danas knjižnica u svome fondu ima više od 95 000 jedinica građe. Neke specifične činjenice iz povijesti Knjižnice djelatnici knjižnice nisu mogli istražiti jer je tijekom Domovinskog rata stradao određeni dio građe u Državnom arhivu u Osijeku. Fond Državnog arhiva u Osijeku koji je sadržavao građu o osnivanju i radu Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo u potpunosti je uništen. Do 1987. godine knjižnica je mijenjala dva puta adresu i imala velikih problema s prostorom, a od 1987. nalazi se u objektu u ulici kralja Tomislava 13. Na tada velikih 450 kvadratnih metara rad se mogao stručno organizirati. Knjižnica 1979. godine među prvima u Hrvatskoj pokreće rad bibliobusa. Kako okolne općine i sela nisu imali knjižnice, bibliobus je bio vrlo uspješan. Radio je do 1991. kada je zbog teškoća u održavanju i starosti prestao s radom. Do 1994. godine Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo djelovala je u sklopu Narodnog sveučilišta, a od 16. svibnja 1994. postaje samostalna ustanova. Kao samostalna ustanova ima veća prava i mogućnosti sudjelovanja na natječajima Ministarstva kulture i medija. Vizualni identitet Knjižnice čine crna i žuta boja te oči od sove kao što je vidljivo na idućoj slici.

Slika 2. Logo Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo

Sova je u zapadnoj kulturi povezana s mudročću i učenjem, a ova simbolika dolazi iz antičke Grčke gdje je sova bila posvećena božici Ateni, božici mudrosti i rata. Vizualni identitet izradio je akademski slikar Hrvoje Duvnjak. Gradska knjižnica i čitaonica nalazi se u samom središtu grada na tri etaže, a u ustanovi je zaposleno 9 osoba, od čega je 7 stručno knjižnično osoblje. Knjižnica obavlja svoju djelatnost u skladu sa *Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, *Osnivačkim aktom*, *Statutom* i drugim općim aktima Knjižnice. Knjižnicom trenutno upravlja ravnateljica Kristina Svalina i stručno vijeće. Ravnatelja imenuje i razrješuje predstavničko tijelo osnivača na mandat od četiri godine i može biti ponovno imenovan. Stručno vijeće razmatra i daje mišljenja o stručnim i drugim pitanjima rada i razvitka knjižnice te predlaže način organiziranja i vođenja stručnog rada. Stručno vijeće Knjižnice čine tri knjižničara, dva knjižničarska suradnika i dva knjižničarska tehničara. Unutarnje ustrojstvo rada Knjižnice temelji se na stručnom, profesionalnom, djelotvornom i odgovornom obavljanju knjižnične djelatnosti. Način rada opisan je u *Pravilniku o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo* i odvija se kroz nekoliko procesa:

- rad s posjetiteljima i korisnicima
- rad sa suradnicima, poslovnim strankama, državnim organima, osnivačem, sredstvima informiranja i slično
- rad unutar Knjižnice i međusobna komunikacija u svakodnevnom izvršavanju radnih zadataka.

Izmjenom *Statuta* u 2021. godini Knjižnica je dopunila djelatnosti koje obavlja izdavačkom djelatnosti te djelatnost trgovine sukladno *Zakonu o trgovini*. Trgovina obuhvaća: trgovinu na malo izvan prodavaonica, u prostorima Knjižnice i prodaja na daljinu putem interneta.

Zbog obavljanja knjižničarske djelatnosti utvrđene *Statutom* Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo ustrojene su sljedeće zbirke i službe:

- dječji odjel
- odjel za odrasle
- studijski odjel
- čitaonica
- odjel nabave i stručne obrade knjižnične građe
- administrativno-tehnička služba.

Članom Knjižnice može postati svaki građanin Republike Hrvatske koji uplati članarinu u iznosu od 2,65 eura, a za djecu od rođenja do prvog razreda osnovne škole te za starije od 78 godina članarina je besplatna. Cijena od 2,65 eura za godinu dana članstva je simbolična i u skladu je s trendovima knjižničnih usluga u zapadnim zemljama gdje su sve knjižnične usluge besplatne. Prava i obveze članova Knjižnice definirani su člankom 15. *Pravilnika o pružanju usluga i korištenju knjižnične građe i opreme u Gradskoj knjižnici i čitaonici Đakovo* i navodi „članovi imaju pravo na osnovnu poduku o metodama i tehnikama korištenja knjižničnog fonda, prostora i usluga, koju im pružaju knjižničari. Individualna poduka korisnika provodi se kontinuirano prema iskazanom interesu, a grupna poduka organizirano i povremeno prema zahtjevima korisnika te planu i programu rada Knjižnice.“ Korisnik je odgovoran za posuđenu građu i dužan je vratiti građu očuvanu i na vrijeme. Svaki korisnik može u svakom trenutku imati zaduženo šest jedinica građe na rok od trideset dana, a rok posudbe može se produžiti još petnaest dana. Ako je u interesu poslovanja Knjižnice, rok posudbe pojedinih naslova knjiga, može se skratiti. Ako se knjige ne vrate na vrijeme, a rok povrata ne produlji, članovima se naplaćuje zakasnina. Zakasnina se obračunava po jedinici knjižnične građe i danu kašnjenja te se naplaćuje prema cjeniku usluga knjižnice, a to je 0,07 eura. Knjige koje Knjižnica ne posjeduje korisnici mogu naručiti iz drugih knjižnica putem međuknjižnične posudbe. Knjižnična građa velike starosti, sadržajne i materijalne vrijednosti ne posuđuje se te se koristi samo u odjelima i čitaonicama Knjižnice. Radno vrijeme Knjižnice od ponedjeljka do petka je od 8 do 19 sati dok je subotom i nedjeljom zatvorena za korisnike.

6.2. FINANCIRANJE KNJIŽNICE

Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, kojoj je osnivač Grad Đakovo, prvenstveno se financira iz proračuna Grada Đakova. Osim gradskog proračuna knjižnicu financiraju: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske i županija Osječko-baranjska putem projekata, sponzori te vlastita sredstva od članarina, zakasnina i prodaje knjiga. U tablici 4. prikazuju se iznosi proračuna i iznosi vezani uz projekte kulturnih i kreativnih industrija.

Tablica 4. Prikaz proračuna, kapitalne pomoći iz drugih izvora i vlastiti prihodi

	2020.	2021.	2022.	2023.*
GODIŠNJI PRORAČUN	1.621.533,00	1.691.347,67	1.851.607,84	285.186,45
PROJEKTI FINANCIRANI IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA	129.500,00	156.500,00	132.000,00	36.606,86
DRUGI IZVORI	600,00	13.000,00	37.000,00	
VLASTITI PRIHODI	75.868,14	83.237,32	134.664,65	27.106,29

Izvor: tablicu izradio autor

* od 2023. službena valuta je euro, iznosi navedeni u godinama prije izraženi su u kunama

Tablica 4. prikazuje iznose proračuna u posljednje četiri godine. Najvećim dijelom proračuni se utroše na rashode za zaposlene, zatim materijalne rashode i rashode za nabavu nefinancijske imovine. Sredstva koja se navode u projektima financiranima iz državnog proračuna i drugim izvorima direktno su vezana za projekte kulturnih i kreativnih industrija koji su ostvareni u Gradskoj knjižnici i čitaonici Đakovo. Obaveza je Knjižnice utrošiti jednak iznos novca koje su dobili iz državnog proračuna za realizaciju projekata po pravilu „kunu na kunu“. Vlastiti prihodi koji su navedeni za 2022. i 2023. godinu nešto su veći jer se projekt monografije *Dubravko Mataković* pokazao vrlo uspješnim, a o tome će se govoriti nešto više u primjerima iz prakse. Knjižnica pazi da iznos vlastitih prihoda ne prelazi 39.800,00 eura ili protuvrijednost od 300.000,00 kn jer tada ima obavezu plaćanja PDV-a. Projekti koji su financirani iz državnog proračuna i uz podršku Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske u 2023. godini navedeni su u tablici 5.

Tablica 5. Projekti odobreni od Ministarstva kulture i medija u 2023. godini

REDNI BROJ.	PROJEKT	ODOBRENA SREDSTVA*
1.	Nabava knjižne i neknjižne građe	13.272,28
2.	Čitam i snimam	530,89
3.	Diskurs: parlaonica za mlade	1.327,23
4.	Pričolovkin tjedan	398,17
5.	Opremanje multimedijalnog odjela	1.327,23
6.	Dan za mentalno zdravlje	926,06
7.	Otkup knjiga	19.000,00

Izvor: obrada autora (prema: *Izješće o realizaciji programa u 2023. godini*)

* iznosi izraženi u eurima

Kako je vidljivo iz tablice 5. najveći dio sredstava odobren je za na nabavu građe i time se poticalo nakladništvo u 2023. godini. Sektor nakladništva kako vidimo usko je vezan uz sektor knjižnica. Drugi odobreni projekti popunjavali su program Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo kroz cijelu godinu.

6.3. KNJIŽNI FOND I STRUČNA OBRADA

Ukupan knjižni fond (stanje na dan 31. prosinca 2023. godine) iznosi 93.541 obrađenih jedinica knjižnične građe. Osim općeg i dječjeg fonda, knjižnica posjeduje i zbirku referentne građe s 842 jedinice, zavičajnu zbirku s 1482 jedinice, AV zbirku s 125 jedinica, građu lagana za čitanje (za osobe s disleksijom, disgrafijom i oštećenjem vida) s 33 jedinice, igračke 50 jedinica, stara i vrijedna građa s 5 jedinica te spomenička građa sa 790 jedinica. Osim toga, knjižnica u svom fondu posjeduje i 476 e-knjige koje su dostupne za čitanje našim korisnicima preko Zakibook aplikacije. Sva građa uvedena je u fond i katalogizira se i klasificira u knjižničnom programu Zaki. Preko istog programa odvija se i posudba građe, rezerviranje, statistika i svi ostali poslovi. Najveći dio građe dostupan je korisnicima za posudbu izvan knjižnice, a samo dio građe (stara i rijetka građa, građa iz zavičajne zbirke, referentna građa, serijske publikacije) namijenjena je radu u čitaonici. Desetak tisuća naslova nalazi se u spremištu koje je u potpunosti nedostupno za korištenje. U spremištu Knjižnica još uvijek nema police i ta građa nije organizirana i sustavno složena. Online katalog knjižnice javno je dostupan i svi mogu pretraživati cjelokupan fond knjižnice i odmah imati uvid u to je li neka građa posuđena (i do kada je rok za povrat) ili je dostupna za posudbu. Korisnici sami mogu rezervirati građu koja je posuđena ili naručiti dostupnu građu. U sljedećoj tablici prikazane su aktivnosti korisnika koje su vezane uz osnovni program rada Knjižnice u posljednje tri godine.

Tablica 6. Statistički prikaz aktivnosti Knjižnice

BR.	AKTIVNOSTI	2021.	2022.	2023.
1.	POSUDBA	35 689	34 885	34 006
2.	POSUDBA/PRODUŽENJE	51 602	40 684	44 682
3.	POSUDBA/PRODUŽENJE/POVRAT	85 576	79 942	78 776
4.	POSUDBA E- KNJIGE	924	696	526
5.	BROJ POSJETA	27 909	36 512	34 516
6.	VIRTUALNI BROJ POSJETA	53 299	68 132	46 057
7.	BROJ AKTIVNIH KORISNIKA	4840	4705	4471
8.	BROJ NOVOUPISANIH KORISNIKA	683	567	390

Izvor: obrada autora (prema *Izvešće o realizaciji programa u 2021., 2022. i 2023. godini*)

Kao što je vidljivo iz tablice 6., aktivnosti korisnika u 2021. godini bile su nešto veće. Razlog

tome je što su korisnici u velikom broju i često boravili u samoizolaciji, a jedna od njihovih glavnih aktivnosti bila je knjiga i čitanje. U uvjetima pandemije Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo prilagodila je aktivnosti za rad na daljinu i omogućila virtualnu knjižnicu među prvima u Slavoniji i Baranji. Kao jednu mogućnost koju su ponudili korisnicima je da su djelatnici knjižnice dostavljali knjige na prag kuće korisnicima u samoizolaciji. Još jedan od razloga zašto je broj aktivnih korisnika u 2021. godini bio veći je taj što se mogao učlaniti svaki građanin Republike Hrvatske u knjižnicu putem interneta. Članarina je bila besplatna prva tri mjeseca, a uz ZakiBook aplikaciju korisnici su imali u ponudi veliki broj naslova knjiga.

6.4. PRIMJERI IZ PRAKSE

Primjeri iz prakse koji će biti navedeni u daljnjem radu projekti su koji su direktno vezani uz sektore kulturnih i kreativnih industrija. Projekti Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo vezani su uz nakladničku djelatnost same Knjižnice te nabavu knjiga od drugih nakladnika i izdavača za potrebe izgradnje fonda. Gotovo sva događanja održana u organizaciji knjižnice plaćena su kao autorski honorari ili putem ugovora o djelu ako su izvođači ili predavači članovi umjetničkih udruga ili organizacija. Projekti vezani uz događanja najčešće sadrže troškove predavača i troškove za materijale potrebne za izvođenje radionice, predstave ili nekog drugog oblika prezentacije.

6.4.1. NABAVA KNJIŽNE I NEKNJIŽNE GRAĐE

Glavna je zadaća knjižnice zadovoljiti interese i potrebe svih svojih korisnika. Nabavom knjižne i neknjižne građe od različitih izdavača i nakladnika s tržišta, Knjižnica direktno podupire poslovanje sektora kulturnih i kreativnih industrija. Sredstvima iz ovog projekta Knjižnica osigurava potrebnu stručnu literaturu, beletristiku, lektirne naslove, knjige za mlade, slikovnice, e-knjige, građu laganu za čitanje, igračke, AV građu te građu potrebnu za izgradnju Zavičajne zbirke. Poseban naglasak Knjižnica stavlja na djecu i mlade kojima se nastoji osigurati najnovija literatura na tržištu. Nove slikovnice posebno su tražene na Pričolovkama, projektu koji financira Ministarstvo kulture i medija, a iznimno su posjećene tokom cijele godine. Osim toga, Knjižnica jača svoju lokalnu zajednicu suradnjom s osnovnim i srednjim školama, Teološkim fakultetom, Gradom Đakovom, Muzejom Đakovštine, Turističkom

zajednicom Grada Đakova i drugim poslovnim partnerima te u izgradnji knjižnog fonda obraća pažnju na potrebe svih partnera u realizaciji godišnjeg plana i programa. Prema podacima u *Izvešću o realizaciji plana i programa za 2023. godinu* Knjižnica je svoj fond obogatila s 2244 jedinica knjižne građe, od toga kupnjom 1 777 jedinica građe, otkupom Ministarstva kulture i medija RH 454 jedinica građe i darom 13 jedinica građe. Osim toga, knjižnica je svoj fond obogatila i s 42 e-knjige. U Knjižnici su se u 2023. godini nabavljale novine: Večernji list, Jutarnji list, 24 sata i Glas Slavonije te časopisi: Nacional, Jezik, Hrvatski vatrogasni vjesnik, Đeram, Vjesnik nadbiskupije, National Geographic, Hrvatske vode, Čenakolo, Meridijani i Đakovački list. U 2023. godini Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske financiralo je projekt „Nabava knjižne i neknjižne građe“ u iznosu od 13.272, 28 eura na što je Grad Đakovo za ovaj projekt dužan osigurati jednaki iznos Knjižnici za realizaciju tog projekta. Izvanredno je Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske Gradskoj knjižnici i čitaonici Đakovo odobrilo projekt „Otkup knjiga“ s iznosom od 19 000 eura. Ukupno utrošena sredstva u 2023. godini za izgradnju knjižničnog fonda iznose 45.500,00 eura. Sljedeći projekti opisuju nakladničku djelatnost Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo u nadolazećim potpoglavljima.

6.4.2. Knjiga *Drvolaši*

Prva knjiga biblioteke Silentia u nakladi Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo bila je zbirka poezije Tihomira Dunderovića *Drvolaši*. *Drvolaši* su pjesnička zbirka s posebno prepoznatljivim ilustracijama akademskog slikara Hrvoja Duvnjaka. Na natječaju „Hrvatska lijepa knjiga“ koju organizira Nacionalna i sveučilišna knjižnica, knjiga *Drvolaši* odabrana je među najljepše oblikovane hrvatske knjige objavljene u 2021. godini. Na poziv Zaklade Stiftung Buchkunst *Drvolaši* su izloženi u Leipzigu na „Best Book Design from all over the world“ i osvojila je veliki medijski prostor na hrvatskoj i međunarodnoj kulturnoj sceni. Ova zbirka naslovno se i stilski bavi mitskim materijalom - zmijom, koja, prema predaji, obitava u temeljima kuće te čuva i štiti njezine ukućane. Dom, identitet i obitelj glavni su motivi ovoga rukopisa u kojemu autor iznosi sjećanja na djetinjstvo. Knjiga je tiskana u nakladi od 300 primjeraka i prodaje se po cijeni od 99 kn. Ohrabreni uspjehom u malom projektu vrijednosti 12 000 kn djelatnici Knjižnice odlučuju se za složeniji projekt u nakladničkoj djelatnosti, a to je monografija *Dubravko Mataković*.

6.4.3. MONOGRAFIJA *DUBRAVKO MATAKOVIĆ*

Projekt monografije *Dubravko Mataković* realiziran je krajem 2022. godine. U pripremi i realizaciji ovog projekta sudjelovali su vrsni poznavatelji autorovih djela prof. dr. sc. Goran Rem, doc. dr. sc. Boris Beck, prof. dr.sc. Leo Rafolt, povjesničarka umjetnosti Marta Banić, komunikolog i prof. hebrejskog i judaistike Paula Rem, doc. art. Dubravko Mataković te urednik doc. art. Hrvoje Duvnjak. Monografija donosi pregled stvaralaštva Dubravka Matakovića, uz bogate grafičke priloge, potpunu bibliografiju i životopis. Autor ima legendarni status među poznavateljima stripa. Ovim djelom Mataković je postao predmet teorijskog i akademskog pristupa te je ovo njegova najveća retrospektiva produkcije. Cilj ovoga projekta bio je promovirati strip kao medij, a vrijednost samog projekta je 26.000,00 eura (oko 195.000,00 kn). Izdavanje monografije financijski su pomogli: Grad Đakovo, Ministarstvo kulture i medija RH, Vukovarsko-srijemska županija, Osječko-baranjska županija, Grad Zagreb, Grad Osijek, Nexe crijep i Grad Vinkovci. Knjiga je prodana u rekordnom vremenu po cijeni od 65 eura, a velika zainteresiranost bila je u Australiji, SAD u, Kanadi, Švedskoj, Irskoj, Njemačkoj i Srbiji. Promocija knjige održana je u Zagrebu u umjetničkoj galeriji Lauba i u rodnom mjestu autora Vinkovcima. Knjiga ima 640 stranica i teži tri i pol kilograma. Naklada od 500 primjeraka nije zadovoljila sve potrebe tržišta i nakon kraćeg vremena pojavila se ideja o novom izdanju.

6.4.4. MONOGRAFIJA *DUBRAVKO MATAKOVIĆ* – DRUGO NEPROMIJENJENO IZDANJE

S obzirom na to da se prvo izdanje rasprodalo u roku dva mjeseca bez da su knjižnice imale mogućnost kupiti monografiju, krajem 2023. godine izdano je i drugo nepromijenjeno izdanje navedene monografije. Ciljana publika drugog izdanja bili su kolekcionari stripa koji nisu mogli doći do svog primjerka iz prvog izdanja te knjižnice kojima Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo nije ni stigla ponuditi svoju knjigu. Promocija drugog izdanja održana je na manifestaciji San(j)am knjige u Puli. Troškove izdavanja drugog nepromijenjenog izdanja pokrili su Grad Đakovo i Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo. Vrijednost projekta iznosila je 19 000 eura, a knjiga se prodaje po cijeni od 80 eura. Cijena drugog izdanja veća je za 15 eura jer je sve troškove izdanja preuzela Knjižnica i osnivač Grad Đakovo. U prilog vrijednosti i kvaliteti projekta govori i činjenica da je 2. izdanje monografije ušlo i na A listu popisa otkupa

knjiga Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske u prvom krugu za 2024. godinu. U sljedećem potpoglavlju bit će predstavljene programske aktivnosti Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo.

6.5. PROGRAMSKE AKTIVNOSTI

Programi u knjižnicama uključuju kreativne radionice za sve dobne skupine korisnika, a za Gradsku knjižnicu i čitaonicu Đakovu predstavljaju niz projekata manjeg obujma. Većinom su financirani od Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, županije Osječko-baranjske i privatnih sponzora. Posebno se u 2023. godini isticao Ljetni program koji je sadržajno bio najbogatiji i najranolikiji tematikom. Neke od radionica su: iglicom i koncem, radionice šaha, radionice stripa, retro tjedan, mali detektivi, origami radionice, bontončić i društvene igre. Tijekom 2023. organizirano je 205 događanja za djecu na kojima je sudjelovalo 3045 sudionika i 75 događanja za odrasle na kojima je sudjelovalo 2336 sudionika. U Knjižnici je održano i nekoliko događanja u organizaciji njihovih partnera i suradnika kao što su: ARLA-a, Udruga za promicanje glazbene kulture Arija, Matica hrvatska i udruga Cerebro. Sljedeće programske aktivnosti projekti su koji se odvijaju kroz duži niz godina i posebno su prepoznatljivi među publikom i korisnicima.

6.5.1. Diskurs: parlaonica za mlade

Prateći programe i sadržaje iz područja kulture na području Đakova djelatnici Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo primijetili su da je populacija mladih, osobito srednjoškolaca u prilično nezahvalnoj situaciji i uglavnom ostaje zanemarena. Većina programa namijenjeni su djeci ili odraslima pa se mladi nalaze u rascjepu.

Diskurs je program koji se provodi kroz cijelu godinu u Gradskoj knjižnici i čitaonici Đakovo već duži niz godina. Program je fokusiran na mlade između 15 i 25 godina i oblikuje se u skladu s njihovim željama i potrebama. Cilj je organizirati i ponuditi raznolike kulturne sadržaje mladima s ciljem uključivanja u društvo i prepoznavanjem interesnih područja, ali i sudjelovanje u kulturnim sadržajima grada. U sklopu ovoga projekta stvoreno je više grupa koje

djeluju u sklopu Knjižnice npr. Bibliofili (čitateljski klub) i Klub mladih pisaca amatera Tinta. Članovi tih skupina aktivno sudjeluju u radu i kreiranju sadržaja. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske prepoznalo je njegovu kvalitetu i financijski ga podržava već sedmu godinu za redom. Važno je napomenuti da mladi koji sudjeluju u ovom projektu samostalno organiziraju i provode predavanja, radionice i događanja u knjižnici i na taj su način aktivno društveno i kulturno angažirani. Iskustvo pokazuje da je projekt djelovao poticajno, a svake godine ga Knjižnica unaprjeđuje. Vrijednost realiziranog projekta u 2023. godini iznosio je oko 2 700 eura i isplaćivan je putem autorskih honorara. Tim projektom Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo poboljšala je suradnju sa svim školama, kulturnim ustanovama i udrugama na području grada Đakova.

6.5.2. Dan za mentalno zdravlje

Tim projektom istaknuta je važnost mentalnog zdravlja u današnjem društvu, načinima nošenja sa stresom, važnost biblioterapije u nošenju s mentalnim teškoćama i skidanja stigme s mentalnih teškoća i bolesti. Projekt podržava Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske drugu godinu, a u sklopu projekta u 2023. godini održano je: predstavljanje knjige Ivane Plechinger *Da sam barem ovo znala ranije*, psihoedukativna monodrama *Njeguj se*, predstavljanje knjige *Kako si?*, interaktivno predavanje za adolescente *Divan uz dunch* i za roditelje adolescenata, predavanja *Kako očuvati mentalno zdravlje u starosti*, *Nošenje sa stresom i razvoj emocionalnih poteškoća*, *Vježbanje zahvalnosti*, predstavljanje knjige *bListanje* i predstavljanje knjige *Ja, pa ja i opet ja*. Unutar toga projekta Knjižnica je ugostila psihologe, psihijatre i psihoterapeute za predavanja i radionice za širu javnost. Ciljevi projekta su približiti ljudima mentalne probleme, načine njihova rješavanja, skinuti stigmatu s mentalnih problema i liječenja te otvoriti ljude prema biblioterapiji i dobrobitima koje knjige donose za mentalno zdravlje pojedinca. Odaziv je uvijek velik i percepcija u javnosti odlična. Vrijednost realiziranog projekta u 2023. godini je oko 1850 eura.

6.5.3. Pričolovka

Pričolovka je program Knjižnice koji se provodi kroz cijelu godinu. Svakog ponedjeljka i srijede Knjižnica organizira pričaonice za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi. Tijekom

ljetnih praznika Knjižnica organizira maleni festival posvećen djeci i dječjoj knjizi. Svaka Pričolovka započinje čitanjem priče, slijedi razgovor o pročitanoj priči i kreativna radionica na temu vezanu uz samu priču. Cilj je razvoj čitateljske publike, tj. uključiti najmlađe u sve aktivnosti knjižnice, ali i ostale gradske kulturne sadržaje. Projekt u cijelosti ostvaruju djelatnici Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo te troškovi obuhvaćaju isključivo materijale potrebne za radionice. I ovaj projekt podržava Ministarstvo kulture i medija RH, a u 2023. godini realiziran je u iznosu od 800,00 eura.

6.5.4. Fotonatječaj

Ove se godine održava osmi po redu fotografski natječaj i izložba Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo u suradnji s Foto-kino klubom Đakovo. Natječaj je međunarodnog karaktera i počinje u ljetnim mjesecima, a u povodu obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige. Tematski je uvijek vezan uz knjigu i čitanje, a od 2020. godine temu određuje moto Mjeseca hrvatske knjige. Predsjednik žirija uvijek je respektabilno ime s područja fotografije, a od najboljih fotografija priprema se izložba kojom se otvara Mjesec hrvatske knjige. Izložbu čini 60 fotografija, izrađuje se katalog, a svim autorima kojima su fotografije izložene izrađuje se diploma. Nagrađeni dobivaju novčane i knjižne nagrade. Iskustvo iz prethodnih godina djelatnicima Knjižnice pokazuje da ovakav tip programa privlači nove korisnike, potiče ih na sudjelovanje u drugim knjižničnim programima i okuplja ljude svih generacija. Vrijednost realiziranog projekta u 2023. godini iznosio je oko 2100 eura.

6.5.5. Opremanje multimedijalnog odjela

U radu s korisnicima Knjižnica je prepoznala veliku potrebu za informatičkim opismenjavanjem kako bi zbog velikih demografskih promjena isti ostali povezani s obiteljima van granica Republike Hrvatske. Prepoznali su i nove trendove kod mladih, u vidu popularizacije i primjene suvremenih tehnologija i učenja programskih jezika. U Đakovu je osnovano više malih poduzeća iz informatičkog sektora s kojima ima suradnju. Projekt se izvodi u obliku radionica, predavanja, tribina i rasprava u prostorijama Gradske knjižnice i

čitaonice Đakovo. Računalna oprema koristi se na radionicama, ali i za svakodnevne potrebe korisnika knjižnice, djelatnika i drugih sugrađana. Vrijednost realiziranog projekta u 2023. godini iznosio je oko 2700 eura.

6.5.6. Slavonski Hogwarts

Slavonski Hogwarts namijenjen je djeci od 10 do 14 godina u đakovačkim prigradskim naseljima: Budrovci, Đurđanci, Ivanovci Đakovački, Kuševac, Novi Perkovci, Piškorevci, Selci Đakovački i Široko Polje. Dugogodišnji rad s djecom u Knjižnici pokazao je da je Harry Potter mnogima poticaj za daljnja čitateljska iskustva. U Slavonskom Hogwartsu, uz čarobni svijet Harryja Pottera djeca su se upoznala i sa slavonskim bajkama i predajama i vidjela bogatstvo vlastite baštine. Program je završen stvaranjem filma od materijala snimljenih na radionicama i objavljen na društvenim mrežama knjižnice. Cijelim programom obuhvaćeno je 160 djece kojima su kulturni i knjižnični sadržaji uglavnom nedostupni. Vrijednost realiziranog projekta je 20 000 kn.

6.5.7. Filmski ponedjeljak

Program Filmski ponedjeljak podržalo je Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske u 2019., a nastavljen je u 2020. godini sredstvima Knjižnice. Odabirom dvanaest filmova, svaki prvi ponedjeljak u mjesecu održavale su se besplatne projekcije u prostoru Knjižnice dostupne svim građanima. Program je okupljao djecu, mladež i starije čije su aktivnosti usmjerene prema općem prihvaćanju i širenju kino i video pismenosti građana. U programu su bili zastupljeni filmski klasici čija je prava zastupala Filmbankmedia u suradnji s Continental filmom. Vrijednost realiziranog projekta kroz dvije godine iznosio je 10 000 kn.

6.5.8. Iz knjige na stol

„Iz knjige na stol“ projekt je koji nudi novi način prezentacije kuharskih radionica djeci i mladima, povezuje knjigu, odnosno recept i konačni proizvod, promovira strukovna zanimanja i daje potporu obrazovanju i školi za život. Povezuje sadržaj više različitih predmeta,

istraživački rad iz knjiga s praktičnim radom, upoznaje učenike s tradicionalnom kuhinjom i zdravom prehranom, a uključuje u istraživanje i javni nastup te učenike s teškoćama i prilagodbama u redovnoj nastavi. Projekt „Iz knjige na stol“ osmišljen je u suradnji sa Srednjom strukovnom školom Antuna Horvata Đakovo. Uključuje i suradnju s mnogim osnovnim i srednjim školama u Đakovu i okolici. Na radionici sudjeluju učenici kuharskog, pekarskog i mesarskog smjera koji dobivaju priliku pokazati svoje kulinarske vještine, ali i nositi se s izazovima javnog nastupa, pripremanju prostora, uređaja, namirnica, podučavanju polaznika radionica te vještinama javnog nastupa u suradnji s lokalnim medijima i vođenju programa završne izložbe. Program financira Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo vlastitim sredstvima i u 2023. realiziran je u iznosu 500,00 eura.

6.6. NEUSPJEŠNI PROJEKTI

Za uspješnu provedbu plana i programa rada svih ustanova u kulturi potrebna je podrška lokalne vlasti i nadležnih institucija. Projekti koji su se pokazali neuspješnima u radu Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo zahtijevali su veće iznose i prelazili su financijske mogućnosti proračuna Knjižnice. Prvi pokušaj rješavanja problema s kojima se suočava u svojim prostorima, vezanim uz nedostatak prostora i dotrajalosti krovišta Knjižnica je pokušala riješiti u sklopu strategije kandidature grada Đakova za Europski grad kulture 2020. godine, međutim projekt je bio neuspješan jer Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske tada nije prepoznalo tu potrebu i problematiku. Idući neuspješan projekt bio je obnavljanje aktivnosti bibliobusne službe koje je Knjižnica obavljala do 1991. godine i za koji postoji realna potreba. Slijedi kratki opis projekata i aktivnosti vezanih uz njihovu realizaciju.

6.6.1. Knjiga nadohvat ruke

Partner na projektu „Knjiga nadohvat ruke“ bio je Grad Đakovo koji je ujedno i osnivač ustanove Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, a koji je trebao osigurati i održivost projekta nakon isteka vremena financiranja projekta iz Europskog socijalnog fonda.

Glavna ideja projekta „Knjiga nadohvat ruke“ bila je sprječavanje socijalne isključenosti povećanjem čitalačkih kompetencija 116 pripadnika ciljne skupine djece i mladih do 25 godina i 65 pripadnika ciljne skupine osobe starije od 54 godine kroz omogućavanje sudjelovanja u

radionicama predviđenima kroz ovaj projekt. Pomoću projekta povećao bi se broj korisnika usluga Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo uvođenjem usluge pokretne knjižnice te dostupnost knjižne građe stanovnicima udaljenih područja. Javnom kampanjom bilo je potrebno povećati javnu svijest o važnosti čitanja. Problem s kojim su se ciljne skupine susretale je nedostatak kvalitetnog sadržaja na svom području, a stanovnicima prigradskih naselja i susjednih općina problem je otežana dostupnost knjižničnih usluga. Općine u okolici Đakova nemaju narodne knjižnice, a pristup uslugama Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo otežan je zbog nedovoljno razgranatog javnog prijevoza i lošeg socioekonomskog statusa stanovništva. Gradskoj knjižnici i čitaonici Đakovo gravitiraju stanovnici samog Đakova, devet prigradskih naselja i devet susjednih općina što predstavlja 47.549 stanovnika. Približno 12 % stanovnika Grada Đakova i oko 2 % stanovnika susjednih općina aktivni su članovi Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo. Kupnja i opremanje bibliokombija bila je glavna ideja ovoga projekta te zapošljavanje knjižničara koji bi omogućili razvoj bibliobusne službe. Bibliobusna služba obuhvatila bi sva prigradska naselja i susjedne općine, ukupno najmanje osamnaest stajališnih mjesta (u svakom prigradskom naselju po jedan te jedan ili više stajališta u svakoj općini) kao i dostavu knjiga na kućna vrata starijim sugrađanima i osobama s invaliditetom. Tako bi se dostupnost knjige osigurala svim zainteresiranima. U sljedećoj tablici prikazani su glavni elementi projekta potrebni za realizaciju.

Tablica 7. Elementi projekta i proračun

Br.	Element projekta	Ukupni iznos prihvatljivih troškova, HRK	Mjerljivi ishodi elementa projekta	Cilj
1.	Priprema i provedba participativnih aktivnosti poticanja čitanja i razvoja čitalačkih kompetencija za pripadnike ciljanih skupina kojima je pristup knjizi umanjen u mjestu stanovanja/boravka	1.683.006,00	6 radionica Godišnja doba kroz bajke u Mrzoviću za 15 pripadnika ciljne skupine djeca i mladi do 25 godina, 10 radionica Uvod u slobodni stih u Đakovu za 6 pripadnika ciljne skupine djeca i mladi do 25 godina, 10 radionica Kultura protumačena generaciji Z za 10 pripadnike ciljne skupine djeca i mladi do 25 godina, 2 radionice Kreativnog pisanja proze za 30 pripadnika ciljne skupine djeca i mladi do 25 godina, 12 radionica Klubovi čitatelja za 10 pripadnika ciljne skupine djeca i mladi do 25 godina, 6 radionica Književnih susreta za 45 pripadnika ciljne skupine djeca i mladi do 25 godina i 45 pripadnika ciljne skupine osobe starije od 54 godine, 2 radionice čitanja za 20 pripadnika ciljne skupine osobe starije od 54 godine, Nabavljen i potpuno opremljen	Povećanje čitalačkih kompetencija ciljnih skupina mladih do 25 godina i starijih od 54 godine te povećanje dostupnosti knjižnične građe i knjižničnih usluga većem broju ljudi.

			bibliokombi te 1500 komada knjižnične građe za bibliokombi	
2.	Provedba aktivnosti podizanja javne svijesti o važnosti čitanja za osobni razvoj i društvenu integraciju usmjerenih na osobe kojima je pristup knjizi umanjen u mjestu stanovanj/boravka	143.750,00	Producirana 1 radijska poruka i emitirana 20 puta u trajanju 30 sekundi na lokalnoj radijskoj postaji, Producirano i emitirano 2 radijske emisije u trajanju do 30 minuta na lokalnoj radio postaji, Producirana i emitirana 1 TV emisija u trajanju do 30 minuta na lokalnoj TV postaji, Producirano i zakupljeno 2 banera na dva lokalna internetska portala dva puta po dva tjedna, Sastavljena i objavljeno 2 članka na lokalnom internetskom portalu, Sastavljena i objavljeno 2 oglasa 1/2 stranice u lokalnim dnevnim novinama, Provedena plaćena kampanja na Facebook društvenoj mreži u trajanju od dva puta po dva tjedna.	Povećanje razine javne svijesti stanovnika Đakovštine o važnosti čitanja.
3.	Promidžba i vidljivost	182.000,00	Javnost i krajnje korisnike potrebno je informirati o koristima projekta, što doprinosi održivosti projekta i njegovom utjecaju na pozitivne promjene kod krajnjih korisnika. Potrebno je održati početnu i završnu konferenciju, objaviti 2 internet članka, objaviti 2 novinska članka, nabaviti promotivni materijal, izraditi internet stranicu projekta, oslikat bibliokombi te postaviti informativnu ploča.	
4.	Upravljanje projektom i administracija	390.238,60	Potrebno je uspješno sprovesti sve predviđene aktivnosti i ostvariti sve navedene pokazatelje.	
	UKUPNO:	2.398.994,60		

Izvor: preuzeto u cijelosti (*Knjiga nadohvat ruke* – službeni dokument za prijavu na natječaj)

Kako je vidljivo iz tablice 7, vrijednost samog projekta iznosila je 2.398.994.60 kn i omogućio bi suradnju Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo, Grada Đakova i okolnih općina. Projekt bi predstavljao model funkcioniranja usluge pokretnih knjižnica na svim ruralnim područjima u Republici Hrvatskoj gdje bi se knjižničarske usluge, ali i ostale socijalne usluge mogle približiti stanovništvu udaljenih ruralnih područja. Projekt je predviđao provođenje zelene javne nabave za svu robu koja je potrebna (nabava platnenih torbi, drvene kemijske olovke, letci, plakati tiskani na recikliranom papiru, IKT oprema visoke energetske učinkovitosti). Trebao je doprinositi održivom razvoju, odnosno njegovoj socijalnoj komponenti jer je fokusiran na aktivnosti koje će unaprijediti kvalitetu življenja u ruralnim sredinama i pristupačnost uslugama za stanovnike te na taj način osigurati održivi razvoj ruralnih područja. Pisan je u siječnju 2021. godine te u posljednjoj fazi izbora nije odobren, da je prošao, predstavljao bi veliki izazov za

Gradsku knjižnicu i čitaonicu Đakovo u realizaciji godišnjeg plana i programa rada.

6.6.2. Aneks zgrade

Gradska knjižnica i čitaonica u Đakovu djeluje na prostoru od 450m², unutar zgrade Centra za kulturu, čiji vlasnik je Grad Đakovo. S obzirom na broj stanovnika grada Đakova i veličinu knjižničnog fonda od 95 000 jedinica građe, prostor knjižnice je poddimenzioniran.

Osobe smanjene pokretljivosti nemaju pristup Gradskoj knjižnici i čitaonici. Prizemlje zgrade Centra za kulturu smješteno 130 cm iznad kote terena, do njega se dolazi preko vanjskog stubišta, a funkcionalna shema zgrade ne omogućava ugradnju lifta ili podizne platforme. Sam prostor knjižnice proteže se kroz tri etaže koje nisu povezane liftom. Nova zgrada projektirana je tako da je osigurana pristupačnost za invalide i ostale osobe smanjene pokretljivosti. Ulaz zgrade nalazi se na koti terena, za svladavanje visinske razlike predviđeno je dizalo te je osiguran invalidski WC. Cilj izgradnje objekta bilo je rješavanje ključnih problema Knjižnice: nedostatak depoa, nemogućnost prilagodbe prostora osobama smanjene pokretljivosti, nepostojanje dvorane za književne tribine, nedostatak prostora za studijski odjel i nedostatak i neadekvatna oprema radnih mjesta. Izgrađenost građevne čestice dopuštalo je zgradu tlocrtno površine od najviše 250m². Dopuštena visina zgrade s obzirom najveću moguću bruto površinu je prizemlje i kat. Sljedeći prikaz navodi mogućnost rasporeda prostorija s njihovim površinama.

Tablica 8. Program knjižnice (potrebne prostorije i minimalna veličina):

ulaz i vjetrobran	10 m ²
dvorana za književne tribine i kulturna događanja (čitaonica)	60 m ²
Sanitarije	20 m ²
Depo	60 m ²
studijski odjel	200 m ²
Ured	15 m ²
UKUPNO NETO:	365 m²
UKUPNA BRUTO POVRŠINA:	500 m²

Izvor: obrada autora

U neto površine nisu uračunate površine potrebne za komunikaciju.

Novi objekt, maksimalne bruto površine do 500 m² i visine prizemlje i kat, trebao je sadržavati slijedeće prostorije: ulazni prostor s vjetrobranom, dvorana za književne tribine (čitaonica), depo, studijski odjel, ured i sanitarije. Zgrada je trebala biti opremljena dizalom da bi se

osigurala pristupačnost za osobe smanjene pokretljivosti.

Dovršetak objekta predviđen je unutar tri godine. U 2016. godini planirana je izrada projektne dokumentacije i ishodenje građevinske dozvole. U 2017. godini planirana je izgradnja objekta i uređenje okoliša, a u 2018. godini opremanje objekta.

Nositelj i predlagatelj projekta je Gradska knjižnica i čitaonica, a investitor Grad Đakovo. Planirana sredstva za izgradnju i opremanje trebalo je osigurati Ministarstvo kulture (75%) i Grad Đakovo (25%). Tablica br. 9 navodi faze izgradnje i opremanje objekta te cijene izražene u kunama bez PDV-a.

Tablica 9. Plan aktivnosti i vremensko odvijanje investicijskog programa

Vremenski period	Aktivnost		cijena
2016. g.	I FAZA - izrada projektne dokumentacije i - ishodenje građevinske dozvole		165 375,00 kn
2017. g.	II FAZA - izgradnja objekta - troškovi nadzora		3 187 500,00 kn
2018. g.	III FAZA -opremanje objekta - uređenje okoliša - izrada energetskog certifikata		691 750,00 kn
	UKUPNA CIJENA INVESTICIJE Napomena: navedene cijene su bez PDV-a.		4 044 625,00 kn

Izvor: izrada autora

Ukupna vrijednost projekta iznosila je 4 044 625, 00 kn bez PDV-a, a projekt nije realiziran jer je prednost dobilo uređenje glavnog središnjeg trga u Đakovu. Nedostatak funkcionalnog prostora Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo već je duže vrijeme aktualno pitanje, ali u 2022. godini zajedničkom odlukom svih političkih stranaka kupljen je prostor u centru Grada s površinom od 4 500 m² te je u izradi projektna dokumentacija novih prostora Knjižnice, knjižnice za 21. stoljeće.

7. ZAKLJUČAK

Obilježje je kulturne i kreativne industrije biti različit, inovativan i dinamičan. Trendovi promjena u kulturnim navikama i sudjelovanje u kulturnom životu koje se zbivaju pod utjecajem ubrzanih društvenih promjena i novih tehnologija ne zaobilaze ni knjižnice. Promjene koje donosi 21. stoljeće stavljaju knjižnice na veliku kušnju. Prvenstveno misleći na potrebe mladih, digitalne tehnologije i dostupnosti informacija te same društvene potrebe čine knjižnice dinamičnim i proaktivnim ustanovama. Stvarna uloga knjižnica u kulturnim i kreativnom industrijama podređena je stvaranju kadra potrebnog kreativnoj industriji kroz različite projekte.

Odgovor na hipotezu H0: Knjižnice opstaju u 21. stoljeću proširenjem usluga, sadržaja i prilagodbom potrebama društva u čemu im pomažu kulturno-kreativni projekti kao ključni elementi kulturnih i kreativnih industrija potvrđan je. To je vidljivo iz analizirane stručne literature, navedenim pozitivnim primjerima knjižnica i samim rezultatima Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo u privlačenju korisnika i publike u kulturi.

Odgovor na hipotezu H1: Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo izvrstan je primjer uspješne knjižnice kojoj kulturno-kreativni projekti pomažu u radu i djelovanju u okruženju isto je potvrđan. Primjer Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo pokazuje želju djelatnika da budu povezani sa svijetom te da ne budu isključeni iz zajednice onih koji imaju znanje. Glavni je fokus stavljen na korisnike te je pisanje svakog projekta usmjereno na njihove potrebe. Uspjeh je ovdje mjerljiv jer se svake godine povećava broj korisnika. U komunikaciji na društvenim mrežama dobivaju pozitivne odgovore i prati ih sve veći broj korisnika. Samim time atraktivan su partner za suradnju mnogim ustanovama i pojedincima. Rezultat promjene i velikih aktivnosti kupnja je prostora od 4500 m² za potrebe izgradnje novog objekta Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo u strogom centru grada. Odluka Gradskog vijeća o kupnji prostora izglasana je konsenzusom svih stranaka i čekaju se daljnji koraci za izradu i prikupljanje dokumentacije. To je rezultat rada svih djelatnika Knjižnice i velike suradnje s korisnicima i ustanovama u okruženju te je sinergijskim učinkom postignut opipljiv rezultat. Svojim radom, obrazovanjem i organizacijom događanja u zajednici Knjižnica potiče kreativnost, poduzetničke sposobnosti i vještine koje pridonose boljim odgovorima na životne izazove.

8. POPIS LITERATURE:

1. Cvjetinčanin, B. (2014) *Kultura u doba mreža: Ogledi o kulturnoj politici*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
2. Enciklopedija (2007) Projekt. Opća i nacionalna u dvadeset knjiga Pe – Qu. Zagreb: Pro Leksis d.o.o., Večernji list d.d., XVI knjiga. 2007.
3. Goldstein, S. (2016) *Poduzetništvo u kreativnim industrijama*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
4. Gorman, M. (2006) Postojana knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo
5. Horkheimer, M. i Adorno T. (1989) *Dijalektika prosvjetiteljstva: filozofijski fragmenti*. 2. izd. Sarajevo: Veselin Masleša
6. Howkins, J. (2003) *Kreativna ekonomija: Kako ljudi zarađuju na idejama*. Zagreb: Binoza press
7. Hrvatska enciklopedija (1999) Projekt. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, br. 9 Pri – Sk. 2007.
8. Kovačević, J. (2017) *Narodna knjižnica: središte kulturnog i društvenog života*. Zagreb: Naklada Ljevak
9. Maase, K. (2008) *Bezgranična zabava*. Beograd: Službeni glasnik
10. Project Management Institut (2010). *Vodič kroz znanje o upravljanju projektima*, IV izdanje. Zagreb : MATE d.o.o.
11. Sabolović-Krajina, D. (2020) *Narodne knjižnice u tranziciji: Sociološki aspekti*. Koprivnica: Meridijani izdavačka kuća
12. Stipanov, J. (2010) *Knjižnice i društvo*. Zagreb: Školska knjiga
13. Šešić Dragičević, M. i Stojković, B. (2013) *Kultura / menadžment / animacija / marketing*. Zagreb: Kulturno informativni centar
14. Vujčić, V. (2008) *Kultura i politika*. Zagreb: Politička kultura: nakladno – istraživački zavod.

MREŽNI IZVORI

1. Balog, A. (2022) *Upravljanje projektima u poslovanju knjižnice*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 65/3. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/422418> [pristup: 21.6.2024.]

2. Bollo, A. i sur. (2017). *Study on Audience Development – How to place audiences at the centre of cultural organisations*. Brussels: European Commission. URL: <https://cultureactioneurope.org/wp-content/uploads/2017/11/FINAL-STUDY-Study-on-Audience-Development-How-to-place-audiences-at-the-centre-of-cultural-organisations.pdf> (pristup: 21.6.2024.)
3. Creative Economy Report 2008: The challenge of assessing the creative economy towards informed policy-making (2008). URL: <https://unctad.org/publication/creative-economy-report-2008-challenge-assessing-creative-economy-towards-informed> [pristup: 07.05.2024.]
4. Feldvari, K. i Balog, K. (2016) Elektroničke knjige u knjižničnim zbirkaama: problemi, izazovi i mogućnosti. ResearchGate URL: https://www.researchgate.net/publication/303874921_Elektronicke_knjige_u_knjiznicnim_zbirkama_problemi_izazovi_i_mogucnosti [pristup: 24.07.2024.]
5. Green Paper – Unlocking the potential of cultural and creative industries (2010). URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1cb6f484-074b-4913-87b3-344ccf020eef/language-en> [pristup: 07.05.2024.]
6. *IFLA – in i UNESCO – ov manifest za narodne knjižnice* (2022). URL: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/drustvena/di/catalog/view/37/8/365> [pristup: 17.07.2024.]
7. Indir, I. (2012). 'IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice', *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 55(1), str. 124-132. URL: <https://hrcak.srce.hr/93699> [02.05.2024.]
8. Ivanović Dragija, M. *Vrednovanje utjecaja narodnih knjižnica na lokalnu zajednicu*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 55 (1). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/137957> [pristup: 14.07.2024.]
9. Jansen – Verbeke, M. (2007) *Kulturni resursi i turizmifikacija prostora*. *Acta turistica nova*. Vol. 1 (1). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/43713> [pristup: 20.6.2024.]
10. Jelinčić, D.A. i Žuvela, A. (2013) *Što nas čini različitima?: Kreativni Zagreb na putu prema kreativnoj Europi*. *Medijske studije* 4 (7). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/155986> [pristup: 20.6.2024.]
11. Kale, E. (2003) *Uvod u znanost o kulturi*. *Sociologija sela*, 41 (1/2). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/57350> [pristup: 25.07.2024.]
12. Lhermitte, M. i dr. (2015) *Cultural times: The first global map of cultural and creative industries*. EY URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235710> [pristup 26.6.2024.]
13. McCarthy, F. K. i Jinett, K., (2001) *A New Framework for Building Participations in*

- the* Arts. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2005/MR1323.pdf [pristup: 21.6.2024.]
14. Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html [03.07.2024.]
15. Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2021_10_107_1886.html [pristup: 22.07.2024.]
16. Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html [pristup: 25.06.2024.]
17. Pičuljan, M., Težak Damijanić, A. i Šergo Z. (2018) *Identifikacija i sistematizacija utjecaja turizma*. Ekonomska misao i praksa DBK, vol. XXVII, 2, 2018. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/311738> [pristup: 20.6.2024.]
18. Rašić Bakarić, Bačić i Božić (2015). *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski institut. URL: <https://kreativneindustrije.me/wp-content/uploads/2019/07/09-Mapiranje-kreativnih-i-kulturnih-industrija-u-Republici-Hrvatskoj.pdf> [pristup: 22.7.2024.]
19. Sabolović-Krajina, D. (2016) *Narodna knjižnica kao središte lokalne zajednice u suvremenom društvu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. URL: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6373/1/doktorski%20rad%20dijana%20sabolovic%20krajina.pdf> [03.05.2024.]
20. Šušak Stipetić, J. (2015) Informacijsko opismenjavanje u narodnim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 59 (3/4). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/276552> [pristup: 16.07.2024.]
21. The 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (2016). URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246264.page=13> [pristup: 07.05.2024.]
22. Vrana, R. i Kovačević, J. (2023) *Digitalna transformacija u knjižnici i čitaonici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 66 (1). URL: <https://hrcak.srce.hr/file/448381> [pristup: 25.07.2024.]
23. Wikipedia. URL <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%90akovo> [01.07.2024.]
24. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. (2024) *Narodne novine*, 17/19, 98/19, 114/22, 36/24. URL: <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEicama-i-knji%C5%BEeni%C4%8Dnoj-djelatnosti> [pristup: 21.6.2024.]

9. POPIS TABLICA

Tablica 1. Sektori kulturnih i kreativnih industrija prema NKD – u 2007.....	13
Tablica 2. Pregled klasifikacije projekata koji se izvode u knjižnicama.....	19
Tablica 3. Kategorije digitalne transformacije prema Farias-Gaytan, Aguadedu i Ramirez-Montoya	29
Tablica 4. Prikaz proračuna, kapitalne pomoći iz drugih izvora i vlastiti prihodi	34
Tablica 5. Projekti odobreni od Ministarstva kulture i medija u 2023. godini	34
Tablica 6. Statistički prikaz aktivnosti Knjižnice.....	35
Tablica 7. Elementi projekta i proračun	44
Tablica 8. Program knjižnice (potrebne prostorije i minimalna veličina):.....	46
Tablica 9. Plan aktivnosti i vremensko odvijanje investicijskog programa.....	47

10. POPIS SLIKA

Slika 1. Udio pojedinih sektora u ukupnoj vrijednosti kulturnih i kreativnih industrija u 2018. godini.....	12
Slika 3. Logo Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo.....	32